

ΟΤΑΝ Η ΓΗ ΑΡΧΙΣΕΙ ΠΑΛΙ ΝΑ ΓΥΡΙΖΕΙ

Ένας πρωτοπόρος των ορθών πρακτικών στον τουρισμό καταθέτει σκέψεις και ιδέες που εμπνέουν για τα ταξίδια μετά την πανδημία.

// ΤΟΥ BRUCE POON TIP, ΑΠΟΔΟΣΗ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΡΟΣ //

Όσοι έχουμε ψωνίσει κάτι από το Ίντερνετ σίγουρα έχουμε δεχτεί το τελευταίο διάστημα μηνύματα για το πώς η εταιρεία ή το κατάστημα διαχειρίζεται την κρίση της πανδημίας – «ευχαριστούμε που μας στηρίζετε», «συγγνώμη για την καθυστέρηση», «θα βγούμε πιο δυνατοί» κ.λπ. Κάποιοι ζητούσαν και από εμένα να τοποθετηθώ δημοσίως επί του θέματος. Τρεις φορές άρχισα να γράφω κάτι, και τις τρεις τα επιχειρήματά μου ακυρώνονταν από τις εξελίξεις πριν βάλω τελεία, γιατί απλώς οι μέρες που ζούμε είναι τόσο πυκνές σε εξελίξεις, που μοιάζουν με μήνες. Και αυτά που έγραφα έμοιαζαν με εκείνα τα στερεοτυπικά που είχα λάβει από εταιρείες αθλητικών ειδών ή γκουρμέ σαλαμιών ως καταναλωτής: «Θα βγούμε πιο δυνατοί». «Ευχαριστούμε την κοινότητά μας...».

Ήξερα ότι έπρεπε να βρω τον χρόνο να γράψω κάτι που θα είχε νόημα, γιατί οι σκέψεις μου μεταβάλλονταν από λεπτό σε λεπτό. Έπρεπε να βρω χρόνο να τις συγκεντρώσω, να αναλογιστώ τι είναι αυτό που ζούμε, να σκεφτώ γιατί και πώς ταξιδεύουμε, να κωνέψω την ανακοίνωση της Παγκόσμιας Τράπεζας ότι το 2020 οι δείκτες

φτώχειας θα ανέβαιναν για πρώτη φορά από το 1998, βυθίζοντας στην ένδεια μισό δισεκατομμύριο ανθρώπους σε μέρη τα οποία πολλοί από εμάς έχουμε επισκεφθεί και ακόμα περισσότεροι θα έπρεπε να επισκεφθούμε.

Ακόμα και στις καλύτερες εποχές σπάνια μου δίνονταν ευκαιρίες να συγκεντρώσω τις σκέψεις μου με σχετική ηρεμία. Και αυτή δεν είναι μια καλή εποχή.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι το ταξίδι δεν θα είναι το ίδιο όταν βγούμε από την κρίση. Το ερώτημα είναι: Με τι θα μοιάζει την επόμενη μέρα; Θεωρώ ότι η γραμμή που χωρίζει την ελπίδα από τη σκληρή πραγματικότητα είναι πολύ λεπτή. Σίγουρα επίσης, αυτό που προσωπικά εύχομαι θα απέχει πολύ από το εφικτό. Έχουμε την ευκαιρία να μηδενίσουμε το κοντέρ, να κάνουμε μια νέα αρχή. Αυτό είναι το θέμα αυτού του Instabook. Είναι ένα βιβλίο για σένα, για μένα και για κάθε άλλο ταξιδιώτη της παγκόσμιας κοινότητας που θα έχει την ευκαιρία να αναθεωρήσει και να δώσει ένα νέο περιεχόμενο στην έννοια του «ταξιδεύω». Είναι ένα βιβλίο για το πώς το ταξίδι μπορεί να γίνει αυτό που θέλουμε την επόμενη μέρα.

Ο Bruce Poon Tip στο Μάτσου Πίτσου, στο Περού.

ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΜΟΥ ΕΙΠΕ ΟΤΙ ΘΑ 'ΡΘΟΥΝ ΤΕΤΟΙΕΣ ΜΕΡΕΣ

Σας γράφω εν μέσω μιας εξαιρετικά αμήχανης περιόδου. Όλα έχουν αλλάξει. Πάνε τα μπίινγκ, τέλος τα εστιατόρια και, με τόσο απολυμαντικό, τα χέρια έχουν γεράσει κατά δέκα χρόνια μέσα σε λίγους μήνες. Ελπίζουμε πως, όταν όλο αυτό περάσει, οι περισσότερες καθημερινές συνήθειές μας θα επιστρέψουν.

Αναρωπιέμαι όμως τι θα γίνει με τα ταξίδια. Από ένα ταξίδι ξεκίνησε όλη αυτή η δοκιμασία, σωστά; Κάποιος πέταξε από το αεροδρόμιο Tianhe της Γουχάν στο Sunanabhumti της Μπανγκόκ, κάποιος άλλος αποβιβάστηκε στο SeaTac του Σιάτλ, και ένας τοπικός ιός εξελίχθηκε σε πανδημία. Θα έρθει η ώρα του λογαριασμού; Θα «πληρώσουν» τα ταξίδια γι' αυτό που προξένησαν στον κόσμο;

Με ανησυχούσε όταν άρχισα να ακούω και να διαβάζω στο Ίντερνετ απόψεις ανθρώπων που ισχυρίζονταν ότι όλοι θα έπρεπε να αποχωριστούμε τις ταξιδιωτικές μας συνήθειες μετά την πανδημία. Το να κατηγορείς μια μορφή ελευθερίας για κάποια από τις παρενέργειές της μοιάζει παραπλανητικό και απερίσκεπτο – σαν να κατηγορείς, ας πούμε, το Ίντερνετ για όλα τα άσχημα πράγματα που συμβαίνουν, επειδή υπάρχει. Βάζουμε κανόνες, λοιπόν, στο Ίντερνετ και προσπαθούμε να περιορίσουμε ό,τι κακό συμβαίνει εκεί, αλλά εν πλήρει συνειδήσει δεν επιτρέψαμε να εμποδιστεί η ελεύθερη ροή πληροφοριών. Νομίζω ότι την ίδια προσέγγιση πρέπει να ακολουθήσουμε και με την ελεύθερη μετακίνηση ανθρώπων, όταν η πανδημία περάσει.

Δεν θέλω να μιλήσω για το πώς θα γίνει αυτό – πιο αρμόδιοι είναι οι νομοθέτες και οι υπουργοί. Θέλω όμως να αναφερθώ στα «γιατί» (εντάξει, και σε μερικά «πώς», επί των οποίων εμείς οι ταξιδιώτες έχουμε έλεγχο). Αυτά τα «γιατί», άλλωστε, πολλαπλασιάζονται και με ταλανίζουν εδώ και τριάντα χρόνια, καθώς γυρίζω τον κόσμο με αεροπλάνα, τρένα και τρίκυκλα tuk tuk.

Λατρεύω τα ταξίδια. Αυτά αποτελούν και την επιχειρηματική μου δραστηριότητα, αλλά, πέρα από τις δικές μου οικονομικές έγνοιες, πιστεύω ότι τα ταξίδια είναι σημαντικά. Αποτελούν

ένα προνόμιο αλλά και μια μορφή ελευθερίας. Σαφώς και κάποτε αφορούσαν μόνο λίγους προνομιούχους, αλλά σύμφωνα με τον ΟΗΕ στην εποχή μας φτάσαμε αισίως τα 1,2 δισεκατομμύρια διεθνή ταξίδια αναψυχής τον χρόνο. Εάν μάλιστα δεν είχε μεσολαβήσει η πανδημία, έως το 2030 προβλεπόταν να ξεπεράσουν τα 2 δισεκατομμύρια. Το ταξίδι έχει γίνει τόσο εύκολο και προσιτό, ώστε άνθρωποι παλαιότερων γενεών, που μέχρι πριν από είκοσι χρόνια δεν είχαν μπει ποτέ σε αεροπλάνο για να πάνε διακοπές, τώρα το κάνουν χωρίς δεύτερη σκέψη. Και πριν από τον κορωνοϊό γινόταν όλο και πιο φθινό, με νέες κατηγορίες ξενοδοχείων, με τη διαδικτυακή αγορά βραχυχρόνιων μισθώσεων και τις αεροπορικές εταιρείες χαμηλού κόστους να συμπιέζουν τις τιμές για ολόκληρη τη βιομηχανία. Για πολλούς ήταν μια όψιμη ελευθερία, αλλά είχε κατακτηθεί ακαριαία, όπως συνήθως γίνεται με τις ελευθερίες.

Ενώ λοιπόν είμαι ταμπουρωμένος στο σπίτι μου και δουλεύω για να κρατήσω την επιχείρησή μου ζωντανή υπό τις δυσμενέστερες συνθήκες, προσπαθώ να συγκεντρώσω όλες αυτές τις σκέψεις και να αναπτύξω έναν συλλογισμό για τα ταξίδια μετά την πανδημία. Πώς θα είναι; Πώς θα έπρεπε να είναι; Τι ευκαιρίες έχουμε για να αλλάξουμε προς το καλύτερο τον τρόπο που ταξιδεύουμε; Πιστεύω ότι τα ταξίδια είναι ο καταλύτης που θα μας βοηθήσει να συνέλθουμε από αυτή τη δοκιμασία. Με έχουν κατηγορήσει πως είμαι ονειροπόλος, αλλά πιστεύω ότι ο πιο σύντομος δρόμος προς την ειρήνη περνά από τα ταξίδια. Ξέρω ότι ακούγεται υπερβολικό. Το πιστεύω όμως. Αν περισσότεροι άνθρωποι καταλάβαιναν τις ζωές των άλλων, το πώς διαφορετικοί πολιτισμοί πορεύτηκαν ανά τους αιώνες, θα μπορούσαμε όλοι να εκπληρώσουμε και να κατανοήσουμε από πού ερχόμαστε, πού πάμε και ποιο είμαστε.

ΚΑΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΕΔΩ

Βρισκόμουν στο Κέιπ Τάουν όταν πήρα την πρώτη γεύση από αυτό που ερχόταν. Εκεί που κατευθυνόμουν προς την έξοδο του αεροδρομίου μετά την προσγείωση, με σταμάτησαν για να με σημαδέψουν στο μέτωπο με ένα θερμόμετρο-«πιστόλι». Όταν μπήκα στο αεροπλάνο, ένιωθα μια χαρά, αλλά κάποιο πάνω από τον Ατλαντικό αισθάνθηκα μια αδιαθεσία. Μέχρι να φτάσουμε, ήμουν χάλια και, όντως, είχα πυρετό. Ο υπάλληλος με ρώτησε αν είχα ταξιδέψει στην Ασία τον περασμένο μήνα και, εν μέρει λόγω πυρετού, εν μέρει επειδή το ταξιδιωτικό

μου πρόγραμμα είναι σκέτη τρέλα, δυσκολεύομαι να του απαντήσω. Άρχισα να σκέφτομαι πού είχα ταξιδέψει τους τελευταίους μήνες, οι οποίοι μου φάνονταν σαν μία εβδομάδα. Είμαι σίγουρος ότι είχα διανύσει περί τα 100.000 μίλια. Του φάνηκε ότι προσπαθούσα να σκαρφιστώ κάποιο ψέμα και με πήρε στην άκρη, ζήτησε το διαβατήριό μου (ένα χάος από σφραγίδες και αυτοκόλλητα) και αρχίσαμε να ικνηλατούμε την πορεία μου. Όχι, δεν είχα περάσει από την Ασία τις προηγούμενες τρεις εβδομάδες. Ούτε τους τελευταίους δέκα μήνες. Τι σκεφτόμουν; Δεν έχω ιδέα, ποτέ δεν είχα ξαναβρεθεί σε τέτοια θέση. Αλλά δεν με ένοιαζε. Ήθελα απλώς να πάω στο ξενοδοχείο μου, να κάνω ένα ντους και να κοιμηθώ, όπως και έκανα, και δεν σκέφτηκα το συμβάν περαιτέρω.

Μέχρι να επιστρέψω στη βάση μου, λίγες μέρες μετά –ναι, είχα πάει στο Κέιπ Τάουν για 48 ώρες–, είχαν αρχίσει οι αναβολές και οι ματαιώσεις, κυρίως μεγάλων γεγονότων, όπως διεθνή συνέδρια. Το βρήκα κάπως υπερβολικό –ήταν αρχές Μαρτίου–, αλλά εκείνα στα οποία ήμουν προσκεκλημένος ως ομιλητής, στο Σίδνεϊ και στο Όκλαντ, θα διεξάγονταν κανονικά. Έτσι, στις 4 Μαρτίου, ούτε μία εβδομάδα μετά την επιστροφή μου από τη Νότια Αφρική, επιβιβάζομαι σε μια πτήση για το Σίδνεϊ. Επρόκειτο να μιλήσω στο έγκριτο συμπόσιο «A Force of Good», στο πλαίσιο του προγράμματος για τη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας, και στις δύο πόλεις. Όσο θα έμενα εκεί, θα είχα ένα φουλ πρόγραμμα με 12 συνεντεύξεις σε έντυπα μέσα, τρεις ραδιοφωνικές εκπομπές, μία τηλεοπτική συνάντηση στο περιθώριο των συνεδρίων, με «παίκτες» των ψηφιακών μέσων. Ο πρώτος δημοσιογράφος που συνάντησα με ρώτούσε μόνο για τον κορωνοϊό. Πώς θα επηρέαζε την ταξιδιωτική αγορά; Τι σχεδίαζα να κάνω για να διαχειριστώ τις επιπτώσεις του; Οι Αυστραλοί μπορούν να γίνουν, ας πούμε, ιδιόρρυθμοι, ιδίως οι δημοσιογράφοι. Απάντησα στις ερωτήσεις του όσο καλύτερα μπορούσα, κυρίως επαναλαμβάνοντας ότι δεν ανησυχώ ιδιαίτερα και ότι παρακολουθούμε στενά τις εξελίξεις. Ξέρετε, αυτά που λες όταν δεν έχεις πραγματικά σκεφτεί τι να πεις. Γιατί, παρά το συμβάν με το θερμόμετρο-«πιστόλι», δεν είχα σκεφτεί.

Το βέβαιο είναι ότι, καθώς το πρόγραμμά μου εξελισσόταν, κάθε φορά που έδινα μια συνέντευξη, η πρώτη ερώτηση ήταν για την πανδημία. Ήταν περίεργο. Η Αυστραλία είχε πέντε κρούσματα όταν έφτασα. Η Νέα Ζηλανδία είχε ένα. Δεν είχα την αίσθηση ότι μου διέφευγε κάτι σημαντικό, όπως π.χ. όταν

Περίεχνη βάρκα στην παραλία Port Salut, μία από τις δημοφιλέστερες της Αϊτής.

βλέπεις έναν πίνακα του Νταλί με ένα τοπίο ερήμου και διάφορα παράξενα αντικείμενα σκόρπια εδώ κι εκεί. Από τη μια, όλα απεικονίζονται κάπως ρεαλιστικά και θα έπρεπε να βγάζουν νόημα. Αλλά τι είναι αυτή η κυρία που έχει κρεμασμένα τηλεφωνα; Και τι δουλειά έχουν αυτές οι καμπλοπαράδειες στο βάθος;

Όμως, τι μου θυμίζουν σήμερα αυτό το πρώτο συμβάν στο Κέιπ Τάουν κι αυτές οι ερωτήσεις που γίνονταν με όλο και μεγαλύτερη έμφαση; Μου θυμίζουν την Ταϊλάνδη.

Ήμουν εκεί στις αρχές Ιανουαρίου του 2004. Έξι μήνες νωρίτερα, είχαμε εγκαινιάσει το ίδρυμα Planeterra, με σκοπό να συγκεντρώσουμε χρήματα για κοινωνικές σκοπούς σε όλο τον κόσμο. Δεν είχαμε καταλήξει στους σκοπούς. Και μολονότι η παροχή βοήθειας σε πληγέντες από φυσικές καταστροφές δεν ήταν στις σκέψεις μας, όταν την επομένη των Χριστουγέννων «έσκασε» το τρομερό τσουνάμι, σκέφτηκα «πώς μπορούμε να μη βοηθήσουμε;».

Όταν πήγα στο Πουκέτ και στα νησιά Πι Πι, δύο πανέμορφα μέρη που είχα μέσα στην

καρδιά μου, εκεί που έβλεπες υπέροχα resort, γραφικά χωριά και ατέλειωτες αμμουδιές, υπήρχαν παντού χαλάσματα. Έβλεπες ανθρώπους να περιπλανώνται, άλλους να βοηθούν, άλλους απλώς να στέκονται ακίνητοι και να αγναντεύουν τον ορίζοντα. Πρέπει να μίλησα με δεκάδες ντόπιους, που ακόμα πάσιζαν να συνειδητοποιήσουν τι είχε συμβεί. Όλοι μιλούσαν για την παραλία. Κάποιοι είχαν βρεθεί εκεί, άλλοι είχαν ακούσει μαρτυρίες ή είχαν δει από ψηλά το θέαμα: την αργή υποχώρηση των υδάτων. Στην αρχή έμοιαζε φυσιολογική. Μετά, έβλεπες κοχύλια που δεν είχες ξαναδεί –μεγάλα σε μέγεθος– και κοράλλια, όχι τα θραύσματα που συνήθως συναντάς σε μια παραλία, αλλά ογκώδη τμήματα υφάλων, αυτά που συνήθως έχουν ακόμα ζωή και μπορείς να τα δεις μόνο στον βυθό. Κάποιοι άνθρωποι είχαν να λένε για τα παιδικά γέλια που άκουγαν, καθώς τα πιτσιρίκια έτρεχαν να εξερευνηθούν. Άλλοι έλεγαν πόσο αλλόκοτο ήταν το θέαμα μιας παραλίας που για μια στιγμή μετατράπηκε σε έρημο, κι ύστερα από λίγα δευτερόλεπτα οι πρώτοι άνθρωποι άρχισαν πάλι

να περπατούν προς την αντίθετη κατεύθυνση. Κι ύστερα κι άλλοι. Και μετά άρχισαν οι φωνές. Παιδιά να καλούν τους γονείς τους, γυναίκες τους άντρες τους. Στην αρχή φωνές επίμονες, μετά φοβισμένες, μετά ουρλιαχτά. Κάπως έτσι οι άνθρωποι είχαν αποτυπώσει αυτό που είχε συμβεί, ενώ κανείς τους δεν είχε σαφή εικόνα του τι επρόκειτο να ακολουθήσει.

Έτσι μου μοιάζει, τώρα που γράφω, αυτή η στιγμή. Η κατάσταση χειροτερεύει σε πολλά μέρη. Εδώ, στο Τορόντο, αν και βρίσκομαι ακόμα σε καραντίνα, αφού έχω επιστρέψει από οικογενειακό ταξίδι, μοιάζει εξωπραγματικό το πόσο ήσυχος είναι ο δρόμος μπροστά από το σπίτι μου. Πόσο ήσυχα είναι όλα. Η κατάσταση είναι ήδη δύσκολη, αλλά δεν έχουμε ιδέα πόσο θα χειροτερεύσει, πόσο θα πεθάνουν, κατά πόσο προλάβουμε το κακό ή αν είναι ήδη πολύ αργά. Ξέρουμε όμως ότι από εδώ και στο εξής, όπως ακριβώς οι άνθρωποι στα Πι Πι και στην Μπάντα Άτσεκ και στο Γκάλε μετά το τσουνάμι, θα σκεφτόμαστε με όρους προ πανδημίας και μετά πανδημίας.

ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ ΣΕ ΣΤΑΣΗ

Τις τελευταίες δύο εβδομάδες, ένιωσα πολλές φορές σαν ένα από αυτά τα ανδρείκελα που χρησιμοποιούνται στα κρας τεστ των αυτοκινήτων. Όλη μου η ενήλικη ζωή ήταν μια ατέλειωτη επιτάχυνση, ήμουν συνεχώς σε κίνηση, όλο και πιο γρήγορα, από αεροδρόμιο σε αεροδρόμιο, από το αεροδρόμιο

στο σπίτι, στο γραφείο και μετά στο αεροδρόμιο. Και μετά, έπεσα σε τοίχο.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια πρέπει να μετρώσα κάπου 200.000 μίλια ετησίως. Αυτό σημαίνει πολλά αεροδρόμια. Συνήθιζα να λέω σε όποιον ενδιαφερόταν να με ακούσει πόσο μισούσα τα επαγγελματικά ταξίδια. Έμοιαζε σαν να ζω σε αεροδρόμια. Οι ουρές αναμονής, ο ψυχρός φωτισμός, το υπερτιμημένο και σχεδόν πάντα απαίσιο φαγητό, η βιασύνη. Ακόμα κι αν ήσουν στην ώρα σου και καθόσουν σε ένα lounge, ένιωθες ότι πρέπει να βιαστείς. Έβαζα

στοιχήματα με τον εαυτό μου: με πόση καθυστέρηση μπορώ να φτάσω σε ένα αεροδρόμιο χωρίς να χάσω την πτήση μου. Στ' αλήθεια νόμιζα ότι είναι κάτι που απεχθάνομαι, ότι είναι ένα αναγκαίο κακό, μέχρι που σταμάτησα να το κάνω. Πάντα νόμιζα ότι βρισκόμουν σε μια ατέρμονη αναζήτηση της ακινησίας, μέχρι που η ακινησία μου επιβλήθηκε διά νόμου, στο όνομα της δημόσιας υγείας.

Ήταν ακριβώς αυτές τις ήρεμες στιγμές, τις οποίες πάντοτε επιθυμούσα (ή έτσι νόμιζα), που έπιασα τον εαυτό μου να νοσταλγεί τα αεροδρό-

μια, αυτούς τους κόμβους αένας κίνησης.

Καθόμουν στο γραφείο του σπιτιού μου μετά από μια συνάντηση μέσω Zoom. Σηκώθηκα κι εκεί που διέσχιζα τον διάδρομο, ξαφνικά συνειδητοποίησα πόσο μου λείπει να σέρνω πίσω μου μια βαλιτσούλα με ρόδες, να κατευθύνομαι στην επόμενη πύλη, στην επόμενη πτήση, στον επόμενο προορισμό. Αυτή η ελευθερία που όλοι θεωρούσαμε δεδομένη και μας εκχωρείται μαζί με το διαβατήριό μας.

Γράφω αυτές τις λέξεις έχοντας περάσει περίπου δύο εβδομάδες κλεισμένος, μετά από

ΣΗΚΩΘΗΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΚΙ ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΔΙΕΣΧΙΖΑ ΤΟΝ ΔΙΑΔΡΟΜΟ, ΞΑΦΝΙΚΑ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΑ ΠΟΣΟ ΜΟΥ ΛΕΙΠΕΙ ΝΑ ΣΕΡΝΩ ΠΙΣΩ ΜΟΥ ΜΙΑ ΒΑΛΙΤΣΟΥΛΑ ΜΕ ΡΟΔΕΣ, ΝΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΠΥΛΗ, ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΠΤΗΣΗ, ΣΤΟΝ ΕΠΟΜΕΝΟ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ.

οικογενειακές διακοπές στα Μπαρμπέντος που είχαμε προγραμματίσει πριν από πολύ καιρό, αλλά διακόψαμε πρόωρα, όταν κατέστη σαφές ότι σύντομα δεν θα μπορούμε να ταξιδέψουμε και ότι η επιστροφή μας στο σπίτι δεν ήταν πλέον δεδομένη. Δύο εβδομάδες σε ένα μέρος δεν είναι κάτι τρομερά ασυνήθιστο για μένα. Αλλά την ώρα που θα διαβάζετε αυτό το κείμενο, θα έχουν περάσει τέσσερις εβδομάδες ή πέντε. Αυτό είναι ασυνήθιστο. Και για να ξαναμπώ σε αεροπλάνο, μπορεί να περάσουν μήνες. Δεν θυμάμαι την τελευταία φορά που έμεινα «προσγειωμένος» τόσο καιρό. Μπορεί να είναι και πριν από τριάντα χρόνια. Νιώθω σαν πετρίτης –γεννημένος να πετάει με 320 χιλιόμετρα την ώρα– που είναι καθηλωμένος στο έδαφος με σπασμένο φτερό.

Αυτό είναι το κυρίαρχο συναίσθημα σε όλο τον κόσμο τώρα. Είτε βρίσκεσαι στην Κοιλιάδα Φρέζιερ και αναρωτιέσαι αν είναι καλή ιδέα να παραγγείλεις φαγητό με την προσφορά «Takeout της Τετάρτης» (και γιατί δεν είναι της Τρίτης;) είτε ζεις στην Ιερή Κοιλιάδα, στον δρόμο για το Μάτσου Πίτσου, και αναρωτιέσαι πότε θα επιστρέψουν οι τουρίστες και αν πρέπει να μπεις στον κόπο να τελειώσεις εκείνο το πλεκτό κασκόλ που θα έβγαζες για πούλημα ή να το βάλεις στην άκρη, αφού δεν ξέρεις πότε θα τελειώσει όλο αυτό. Αυτό είναι το παγκόσμιο Zeitgeist.

Το έχω πει πολλές φορές και θα το ξαναπώ. Είμαστε γεννημένοι εξερευνητές. Από τη στιγμή που μαθαίνουμε να μπουσουλάμε και μπορούμε να δούμε τι υπάρχει πίσω από τον καναπέ με τις δικές μας δυνάμεις, τα πάντα στη ζωή μας είναι μια εξερεύνηση. Η βόλτα με το ποδήλατο στη διπλανή γειτονιά, η θερινή κατασκίνωση, η πρώτη φορά που κρατάμε το τιμόνι ενός αυτοκινήτου και μπορούμε να πάμε όπου θέλουμε. Σε κάθε «πίστα» της ζωής μας ο κόσμος μεγαλώνει και δεν μπορούμε να διανοηθούμε το αντίθετο. Γι' αυτό και το να μένουμε αίφνης καθηλωμένοι

είναι σαν να μας έχουν βάλει οι γονείς μας τιμωρία: εκεί που ο εφηβικός μας κόσμος είχε μεγαλώσει, ξαφνικά συρρικνώνεται ξανά σε διαστάσεις που πιστεύαμε ότι έχουμε αφήσει πίσω μας. Σε διαστάσεις που μας φαίνονται αφόρητες.

Τώρα λοιπόν που είμαι φυλακισμένος στο σπίτι, θυμάμαι την πρώτη φορά που αποπειράθηκα να φτάσω στον Νότιο Πόλο.

Ήταν το 2010. Πέταξα μέχρι το Πούντα Αρένας, τη νοτιότερη πόλη της Χιλής. Επρόκειτο να επιβιβαστώ σε ένα C-130 Hercules με μια επιστημονική αποστολή, για να ξεκινήσω το οδοιπορικό μου στην παγωμένη ήπειρο. Όταν έφτασα, έπεσα πάνω σε απεργίες και διαδηλώσεις για την τιμή των καυσίμων. Ήταν το δικό μας καλοκαίρι, ο δικός τους χειμώνας. Η μικρή μας πόλη συγκλονιζόταν από οδομαχίες και πνιγόταν στα δακρυγόνα. Παγιδευτήκαμε στο ξενοδοχείο μας για έντεκα ημέρες. Παντού είχαν σπθθεί οδοφράγματα. Οι δρόμοι προς το αεροδρόμιο είχαν κλείσει με μεγάλα φορτηγά και βαριά μηχανήματα, ώστε κανείς να μην μπορεί να φύγει.

Όπως και τώρα, το περιβάλλον της «φυλακής» μου ήταν σχετικά ευχάριστο. Ένας πρώην πρωθυπουργός της Γαλλίας έμενε στο ξενοδοχείο μας, όπως και ο γιος ενός εκ των ιδρυτών του κορεατικού κολοσσού LG. Ήταν ωραίο ξενοδοχείο και το φαγητό καλό ήταν, μέχρι που άρχισε να τελειώνει. Ακόμα και η μοναδική φορά που κατάφερα να τρυπώσω ανάμεσα στα οδοφράγματα, έχοντας συμφωνήσει με έναν καταστηματάρχη να ανοίξει το μαγαζί του για να αγοράσω ένα ζευγάρι αθλητικά και ένα σορτσάκι για το γυμναστήριο, έκανε πιο έντονο αυτό που ζούσαμε: το αίσθημα ότι είσαι παγιδευμένος, την απώλεια της ελευθερίας. Ήμασαν παγιδευμένοι. Δεν ήμασαν σε φυλακή, και ειπ' ουδενί δεν μπορούν να ισχυριστώ ότι ξέρω πώς ζει ένας κατάδικος, αλλά πείστικα ότι όσα λέγονται για «χρυσά κελιά» που φιλοξενούν απασπασμένους του επιχειρηματικού κόσμου δεν αντιστοιχούν

Στους καταρράκτες Kuang si, στο Λάος.

στην πραγματικότητα. Θυμάστε τα μέλη της σασουδαραβικής ελίτ που κρατούνταν στο Four Seasons του Ριάντ πριν από λίγα χρόνια; Η πολυτέλεια δεν είναι πολυτέλεια όταν δεν μπορείς να φύγεις (ένας λόγος που δεν μου αρέσουν οι κρουαζιέρες και τα all-inclusive resort). Και αυτή τη διάσταση της τωρινής κρίσης μοιραζόμαστε με όλο τον κόσμο.

Συγκριτικά μιλώντας, είμαστε σε καλύτερη μοίρα από άλλους. Αλλά, έχοντας απασχολήσει εργαζομένους σε εκατό χώρες και ενώ τις πρώτες εβδομάδες αυτής της περιπέτειας προσπαθούσαμε να βρούμε τρόπους να αντιμετωπίσουμε την καταιγίδα σαν επιχείρηση, μάθαμε νέα από ανθρώπους στο Περού και στην Ιαπωνία, στην Ιταλία και στην Ισπανία και, είτε ήταν μόνοι είτε με την οικογένειά τους σε σπίτι, διαμέρισμα ή καμπάνα, όλοι ήμασαν εγκλωβισμένοι.

Το χάσμα μεταξύ Βορρά και Νότου μπορεί να διευρυνθεί, καθώς οι εφοδιαστικές αλυσίδες διαταράσσονται προς όφελος του Βορρά, όπως γίνεται πάντα, και πολλοί συνάδελφοί μου μπορεί να δοκιμαστούν πολύ πιο σκληρά από ό,τι εμείς. Προσεύχομαι αυτή η κρίση να περάσει προτού αυτό συμβεί.

Αλλά αυτές οι στιγμές σύνδεσης ανάμεσα σε δεκάδες χώρες τις πρώτες ημέρες της πανδημίας ανέδειξαν και έκαναν πιο ξεκάθαρο κάτι που πάντα πίστευα. Αν έτυχε να με δείτε να μιλάω σε μια συνέντευξη ή σε κάποιο TED, θα ακούσατε ότι τόσο η ζωή μου όσο και η δουλειά μου αφορούσαν πάντα το κυνήγι της ελευθερίας. Ήταν ένα μεγάλο μέρος της υπόσχεσης που δίνει το brand μου. Χρωστάω σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία μου στο να «δημιουργώ» την ελευθερία. Αυτή και η ευτυχία είναι οι δύο κεντρικοί πυλώνες πάνω στους οποίους στηρίζει την εταιρική της κουλτούρα η G Adventures, αλλά είναι και τα θεμέλια της δικής μου αντίληψης για τη ζωή. Μπορεί επίσης να με ακούσατε να επιχειρηματολογώ για το πόσο καλά ζούμε σε αυτό το μέρος του κόσμου συγκριτικά με άλλα, για το πώς θεωρούμε την ελευθερία μας δεδομένη, κάθε μέρα. Το να μας σταματά ένας τροχονόμος για να μας δώσει κλήση μάς αποσυντονίζει και μας θυμώνει, ακριβώς επειδή σκοντάφτουμε σε ένα εμπόδιο με τρόπο που δεν συμβαίνει σχεδόν ποτέ. Αλλά αυτά τα τηλεφωνήματα από όλο τον κόσμο πριν από κάμποσο καιρό με έκαναν να συνειδητοποιήσω ότι, όση αλήθεια κι αν εμπεριέχει αυτό, δεν έβλεπα τα πράγματα τόσο καθαρά και ότι η παρατήρησή μου ήταν τόσο παρωχημένη όσο και ο όρος «ελεύθερος κόσμος».

Είναι αλήθεια ότι, ας πούμε, στη Ρουάντα οι

άνθρωποι δεν απολαμβάνουν τη δική μας ελευθερία έκφρασης ή ότι στο Καζακστάν ο Τύπος είναι ελεύθερος μέχρι του σημείου που δεν ενοχλεί την κυβέρνηση. Αλλά κατά βάση ολόκληρος ο κόσμος—εξαιρουμένων των γυναικών στη Σαουδική Αραβία, όλων στη Βόρεια Κορέα και ορισμένων άλλων σοβαρών πλην μεμονωμένων περιπτώσεων— υπήρξε ελεύθερος τα τελευταία τριάντα χρόνια. Δεν είναι σύμπτωση ότι την ίδια περίοδο τα ταξίδια «απογειώθηκαν», με τους Ρώσους και τους Κινέζους να ανακαλύπτουν τον κόσμο μαζικά.

Η ελευθερία κίνησης έγινε οικουμενική και όλοι επωφεληθήκαμε, είτε μετακινούμενοι από πόλη σε πόλη είτε από ημισφαίριο σε ημισφαίριο. Και τώρα που τη χάσαμε, συνειδητοποιώ πλήρως το μέγεθος της απώλειας και το πόσο σημαντικό είναι να την ανακτήσουμε. Όπως λέει το τραγούδι της Τζάνις Τζόπλιν, διά στόματος Κρις Κριστόφοροσον, «τίποτα δεν σημαίνει κάτι, γλυκιά μου, αν δεν είναι ελεύθερο».

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΙΝΗΣΗΣ ΕΓΙΝΕ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΕΠΩΦΕΛΗΘΗΚΑΜΕ. ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΤΗ ΧΑΣΑΜΕ, ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΩ ΠΛΗΡΩΣ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΣΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΤΗΣΟΥΜΕ.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Αν και καμία στιγμή δεν θα ήταν σωστή για να απολέσουμε την ταξιδιωτική μας ελευθερία, ο νέος κορωνοϊός εμφανίστηκε σε μια ιδιαίτερα ατυχή συγκυρία. Ο κόσμος, στις αρχές του περασμένου Μαρτίου, είχε ήδη αρχίσει να εμφανίζει «ρωγμές». Ήδη από το 2015 είχαμε πάρει μια πρόγνωση, βλέποντας βίντεο με την Πέτρα Λάσλο, μια Ουγγαρέζα οπερατέρ, να βάζει τρικλοποδιές και να κλοτσάει πρόσφυγες που έτρεχαν να ξεφύγουν από αστυνομικούς στο Ρόζκε. Στους περισσότερους από εμάς έμοιαζε απλώς παλιανθρωπιά. Αλλά δεν ήταν σύμπτωση το ότι συνέβη στην Ουγγαρία, όπου μια όλο και πιο ξεκάθαρα εθνικιστική κυβέρνηση και μια πλειοψηφία που τη στηρίζει στρέφονταν ήδη όχι μόνο κατά προσφύγων, αλλά και Εβραίων και ομοφυλόφλων. Μετά είχαμε τον Τραμπ και το τείχος του, τις αντι-γκέι ζώνες στην Πολωνία, το Brexit. Δεν ήταν αρκετά για να σηματοδοτήσουν μια παγκόσμια αλλαγή, αλλά έρχονταν σε αντίθεση με έναν κόσμο ανοιχτών συνόρων τον οποίο διασφάλιζαν η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ένωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας. Η νούμερο ένα αναζήτηση στο Google την επομένη της ψήφισης του Brexit ήταν: «Τι είναι Brexit». Η Βραζιλία, η Ιταλία, οι ΗΠΑ ψήφισαν λαϊκιστές που προωθούσαν όχι την ενότητα, αλλά διαχωρισμούς με βάση τις απόψεις, τη θρησκεία, την κοινωνική τάξη ή το χρώμα του δέρματος, φέρνοντας στη μνήμη άλλες εποχές, πιο σκοτεινές, που νόμιζα ότι έχουμε αφήσει οριστικά πίσω μας. Παρ' όλα αυτά που συνέβαιναν όμως, και ενώ άκουγα αποσπάσματα ομιλιών που έσταζαν δηλητήριο και αναρωτιόμουν αν είναι πραγματικά ή memes, παρέμενα αισιόδοξος, γιατί ο κόσμος του 2020 είχε κάτι που έλειπε από τον κόσμο του 1920: τα μαζικά ταξίδια.

Μια ματιά σε τίτλους αμερικανικών εφημερίδων του Μεσοπολέμου για τις εξελίξεις στην Ισπανία και στη Γερμανία που συνέβαλαν στο να ριζώσει ο φασισμός αρκεί για να καταλάβεις πόσο σημαντικό είναι για τον ευρύ πληθυσμό να είναι εξοικειωμένοι με μέρη μακρινά, να είναι σε θέση να μην τα νιώθουν πλέον «ξένα». Η Γερμανία ίσως να μην είχε αιφνιδιαίσει την ανθρωπότητα, εάν, αντί για μερικούς ξένους ανταποκριτές—καθέναν με τις δικές του παρωπίδες—, ένα εκατομμύριο τουρίστες της μεσοιαίας τάξης

Ποδηλατική περιήγηση στην Μπελίτζ, στο πλαίσιο κοινωνικού προγράμματος του ιδρύματος Planeterra, που έχει συστήσει ο Bruce Poon Tip.

βόλταραν κάθε μήνα στη Φριντριχστράσε και επιστρέφοντας στις πατρίδες τους, περιέγραφαν τα όσα είχαν δει. Φανταστείτε αν έξι εκατομμύρια τουρίστες επισκέπτονταν την Καμπότζη στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όπως έκαναν το 2019. Μπορεί να μην είχαν αποτρέψει τα χωράφια του θανάτου, αλλά, αν οι Ερυθροί Χμερ είχαν τόσα μάτια πάνω τους, ίσως να μην ήταν τόσο ωμοί, και τα χρήματα που θα έφερναν στη χώρα αυτοί οι τουρίστες μπορεί να άμβλυαν τη λαϊκή τους υποστήριξη.

Ο κόσμος δεν μπορεί να σε αιφνιδιαίσει αν είσαι εκεί να τον βλέπεις, να τον νιώθεις, να τον γεύεσαι, να μιλάς γι' αυτόν. Ασφαλώς οι ταξιδιώτες μπορεί να μην προσέξουν τις πιο λεπτές αποχρώσεις τού να ζεις μόνιμα σε έναν τόπο, αλλά βλέπουν τη μεγάλη εικόνα. Το να υπεισέρχεσαι σε λεπτομέρειες συμβάλλει στην καλλιέργειά σου, και μπορείς όντως να το κάνεις αν περάσεις κάνα δυο βδομάδες σε

έναν τόπο με τον σωστό ντόπιο οδηγό και τις κατάλληλες συστάσεις, αλλά είναι η μεγάλη εικόνα αυτή που κρατάει τον κόσμο υπό έλεγχο και μπορεί να αποτρέψει τη διάσπασή του μέσα από πολλά μικρά σχίσματα. Το ταξίδι είναι μέγας ενοποιητής. Το χάσαμε σε μια κακή στιγμή, αλλά θα το ανακτήσουμε, και όταν αυτό συμβεί, πρέπει να έχουμε συνειδητοποιήσει πόσο σημαντικό μπορεί να είναι, τόσο για τους επισκέπτες όσο και για τους ντόπιους στα μέρη που επισκέπτονται.

Ένα πράγμα ήταν ξεκάθαρο από τη στιγμή που επέστρεψα στο γραφείο από την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία κι άρχισα να ακούω για όλες τις ακυρώσεις ταξιδιών: όταν μπορέσουμε να ξαναταξιδέψουμε, είτε αυτό γίνει σε έξι μήνες είτε πιο μετά, το ταξίδι δεν θα είναι ποτέ πια το ίδιο.

Και τώρα θα σας πω γιατί πιστεύω ότι αυτό είναι θετικό.

Έχει άμεση σχέση με τον Γιόζεφ Σουμπέτερ, τον Αυστριακό οικονομολόγο που εισήγαγε τον όρο «δημιουργική καταστροφή» τη δεκαετία του 1940, για να περιγράψει τη θεωρία του ότι ο τρόπος που διακινούνται τα χρήματα εξελίσσεται με τρόπο παρόμοιο με εκείνον των ζώων και των φυτών. Κατά τον ίδιο, οι μεταλλάξεις, που προκαλούνται από αλλαγές στο οικονομικό περιβάλλον, «ανατρέπουν ακατάπαυστα τις οικονομικές δομές εκ των έσω, καταστρέφοντας τις παλιές και δημιουργώντας νέες». Αυτό είναι, είπε, μια «θεμελιώδης αλήθεια του καπιταλισμού».

Όπως ακριβώς ένας μετεωρίτης ή μια εποχή παγετώνων μπορεί να επιταχύνει εξελικτικές διεργασίες που είχαν ήδη ξεκινήσει, έτσι και αυτός ο ιός, που κατέστρεψε τόσο πολλά από αυτά που χαρακτήριζαν τον τρόπο που ταξιδεύουμε, είναι βέβαιο ότι θα έχει δαρβινική επίδραση στο ταξίδι.

© G ADVENTURES INC.

Προορισμοί όπως η Γεωργία μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο που βλέπουμε τον κόσμο και το ταξίδι.

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ

Υπήρχαν πολλές πολύπλοκες απόψεις για την ανάπτυξη της ταξιδιωτικής βιομηχανίας πριν από την πανδημία. Η κυβέρνηση της Αυστραλίας προσπαθούσε να αποτρέψει τουρίστες από το να διασχίσουν τη χώρα, φθάνοντας στο σημείο να συνιστά στους ίδιους τους Αυστραλούς να κάνουν διακοπές στο σπίτι, προκειμένου να περιορίσει τις πυρκαγιές που έπλητταν αχανείς εκτάσεις της. Η Γκρέτα Τούνμπεργκ και ένα ευνοϊκά διακείμενο προς αυτήν κομμάτι της σουηδικής κοινωνίας επινόησαν τον όρο «flygskam», την «ντροπή τού να πετάς», δίνοντας ορμή σε ένα διεθνές κίνημα

που τάσσεται εναντίον των αεροπορικών ταξιδιών, επαγγελματικών και αναψυχής, εξαιτίας των εκπομπών ρύπων.

Η οικονομία του διαμοιρασμού στοχοποιήθηκε σε πόλεις όπως η Βαρκελώνη και η Νέα Υόρκη, επειδή δελέασε ιδιοκτήτες να βγάλουν από την αγορά μακροχρόνιων μισθώσεων προσιτές κατοικίες και να τις μετατρέψουν σε –πιο επικερδή γι’ αυτούς– τουριστικά καταλύματα.

Οι αεροπορικές εταιρείες δέχονταν συνεχή, εντεινόμενη κριτική επειδή προσπαθούσαν να χωρέσουν όλο και περισσότερους επιβάτες στα καθίσματά τους και έμοιαζαν –ιδίως στις ΗΠΑ– να νοιάζονται όλο και λιγότερο για την άνεση, την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια των πελατών τους. Θυμάστε όταν ο Αμερικανο-Βιενναμέζος γιατρός Ντέιβιντ Ντάο απομακρύν-

θηκε κακίς από αεροπλάνο της United, επειδή ένας υπάλληλος αεροπορικής ήθελε τη θέση του; Μοιάζει να έχουν περάσει εκατό χρόνια από τότε, αλλά το 2017, όταν αυτό συνέβη, το συγκεκριμένο γεγονός συμβόλισε όλα τα στραβά και ανάποδα των αερομεταφορών.

Ο όρος «υπερτουρισμός» επίσης μπήκε στο καθημερινό μας λεξιλόγιο, για να περιγράψει την κατάσταση σε μέρη όπως η Βενετία και το Άμστερνταμ, η νότια Ταϊλάνδη και η Χαβάη, όπου συγκεντρώνονται πάρα πολλοί άνθρωποι στο ίδιο μέρος, την ίδια στιγμή. Μια εναλλακτική διατύπωση αυτού είναι «αγάπη για ένα μέρος μέχρι θανάτου». Οι χαρακτηριστικές φωτογραφίες τεράστιων κρουαζιερόπλοιων να επισκιάζουν μεσαιωνικά παλάτια της Βενετίας αποτελούσαν για πολλούς εύγλωττα επι-

χειρήματα εναντίον μιας ολόκληρης βιομηχανίας και ενός πολιτιστικού μοντέλου που είχε ξεφύγει από τον έλεγχο.

Αν και ηγούμαι της μεγαλύτερης παγκοσμίως εταιρείας που προσφέρει ταξίδια περιπέτειας σε μικρά γκρουπ και ως εκ τούτου είμαι ένας από τους «κακούς» της υπόθεσης, συμφωνώ ότι τέσσερα από τα πέντε παραδείγματα που ανέφερα ευσταθούν απόλυτα.

(Και το πέμπτο; Πριν η πανδημία μονοπωλήσει τη σκέψη μας, το μήνυμα της Τούνμπεργκ ήταν ηχηρό και κέρδιζε έδαφος. Οι πτήσεις όντως είναι μια πηγή ρύπων και βλάπτουν το περιβάλλον. Διαφωνώ όμως με τα συμπεράσματα που η ίδια εξάγει από αυτό το γεγονός, για λόγους που θα χρειάζονταν ένα άλλο βιβλίο για να τους αναλύσω.)

Πιστεύω, όπως είπα, ότι είμαστε γεννημένοι εξερευνητές, αλλά η ταξιδιωτική βιομηχανία μάς μετέτρεψε σε τουρίστες, σε καταναλωτές αντί κομιστές κουλτούρας. Γίναμε οι τύποι που αφήνουν τα ήθη και τους τρόπους τους στο σπίτι, παραπατάμε μεθυσμένοι και γυμνοί στην παραλιακή οδό της Κούτα του Μπαλί, πετάμε άδεια μπουκάλια στη θάλασσα της Καραϊβικής από την κουपाσιτή ενός καταμαράν, βάζουμε με μπογιές αρχαίους τοίχους και ποδοπατάμε ακόμα και τα αρχαιότερα γεωλογικά θαύματα της φύσης. Με τόσο πολλούς τρόπους, η τουριστική βιομηχανία έκανε στους ταξιδιώτες ό,τι έκανε στις τίγρεις ο Tiger King – αυτός από το ντοκιμαντέρ του Netflix. Πήρε αυτά τα ευγενικά πλάσματα και τα στρίμωξε σε κλουβιά, τα τίασε φθινόφαγτο και τα έβαλε να φέρονται με όποιον τρόπο θα έφερνε το μεγαλύτερο κέρδος.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ

Ο κόσμος είναι μεγάλος και ακόμη και εμείς που ταξιδεύουμε πολύ, «τσιμπάμε» με τη διαφορετικότητα, γιατί οι διαφορές έχουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον όταν επισκεπτόμαστε έναν τόπο. Μας αρέσει το διαφορετικό φαγητό, τα ποτά που μας φαίνονται παράξενα, θαυμάζουμε τους διαφορετικούς τρόπους που οι άνθρωποι κάνουν πράγματα – είτε υφαινουν, είτε φιλοξενούν, είτε ντύνονται. Μερικές από τις καλύτερες αναμνήσεις έχουν να κάνουν με αυτό. Όπως το τσάι με βούτυρο από γάλα γι-ακ που σερβίρουν για καλωσόρισμα σε πολλά σπίτια στο Θιβέτ, που ούτε με τσάι μοιάζει ούτε βουτυρώδες είναι, αλλά αλμυρό, με μια γεύση που καθιστά δύσκολο το να χαμογελάς όταν το

δοκιμάζεις. Ή το πρώτο πράγμα που παρατηρώ όταν αποβιβάζομαι σε κάποιο αεροδρόμιο στην Ιταλία είναι ότι έξι αιώνες καλλιτεχνικής δημιουργίας έδωσαν στους άνδρες την εντύπωση ότι το να φορούν φανταχτερά κίτρινα και μοβ παντελόνια είναι κοινωνικά αποδεκτό. (Δεν έχω δει κάτι αντίστοιχο πουθενά αλλού στον κόσμο και ελπίζω να μη δω.)

Αλλά, είτε ταξιδεύουμε είτε όχι, συχνά παραβλέπουμε τις ομοιότητες, τα κοινά σημεία. Βλέπουμε φωτογραφίες παιδιών στην Υποσαχάρια Αφρική και η πρώτη μας αντίδραση είναι οίκτος και συμπάθεια, γιατί κατά κύριο λόγο τέτοιες εικόνες χρησιμοποιούνται στις διαφημιστικές εκστρατείες μεγάλων φιλανθρωπικών οργανισμών, οι οποίες, όπως ακριβώς και τα ταξίδια, δίνουν έμφαση στις διαφορές. Αν βλέπαμε τα ίδια παιδιά να κάθονται έξω από το σπίτι τους πίνοντας Φάντα, αντί να βολεδέρνουν στον δρόμο φαινομενικά μόνα, θα ήταν λιγότερο πιθανό να κάνουμε μια δωρεά. Αυτό δεν είναι απαραίτητως κάτι κακό, αλλά μπορεί να προκαλέσει αποστασιοποίηση. Ομοίως, όταν βλέπουμε φωτογραφίες από χωριά στο Νεπάλ, η έμφαση δίνεται στη γραφικότητά τους και στη μεγαλοπρέπεια του τοπίου, όχι στους ντόπιους που πάνε σε ένα μαγαζί και κάνουν λίγα ψώνια για να μαγειρέψουν κάτι πρόχειρο για τα παιδιά τους.

Ένα από τα μεγαλύτερα μαθήματα που πήρα από τον Δαλάι Λάμα είναι ότι πρέπει να διδάξουμε τα παιδιά μας (και τους εαυτούς μας) τη συμπόνια, όχι τη φιλανθρωπία. Είναι η διαφορά μεταξύ του να είσαι ενεργητικός και όχι παθητικός, να αλληλεπιδράς με τον κόσμο αντί να προσπαθείς να βοηθήσεις από μακριά, να προβαίνεις σε πράξεις που αλλάζουν όχι μόνο τον άνθρωπο που προσπαθείς να βοηθήσεις αλλά και εσένα τον ίδιο. Το να ταξιδεύεις, όταν το κάνεις ενσυνείδητα και με τη ζωτικής σημασίας διάκριση του Δαλάι Λάμα κατά νου, μπορεί να είναι μια πράξη συμπόνιας.

Έχουμε τα σύνορα, αυτές τις νομικές γραμμές που χωρίζουν χώρες, αλλά, όταν μιλάμε για την ανθρωπότητα, αυτή η πανδημία μάς έδειξε με τον πιο ωμό τρόπο ότι είμαστε όλοι συνδεδεμένοι. Και όχι μόνο τεχνολογικά. Είμαστε στην ίδια βάρκα. Οι διαχωρισμοί μπορεί να προκύπτουν μέσα από τα συνήθη κοινωνικο-οικονομικά κανάλια, αλλά όλοι ανησυχούμε το ίδιο, όλοι αναρωτιόμαστε τι πρόκειται να γίνει, όλοι πλένουμε τα χέρια μας όσο πιο συχνά μπορούμε, όλοι σκεπτόμαστε αυτόν τον αόρατο ιό που δεν ενδιαφέρεται για το πού ζούμε, σε τι πιστεύουμε, αν μένουμε στην υπερπολυτελή σουίτα του Τομ Χανκς ή σε ένα παράπηγμα από περισσει-

**ΕΧΟΥΜΕ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ,
ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΝΟΜΙΚΕΣ
ΓΡΑΜΜΕΣ ΠΟΥ
ΧΩΡΙΖΟΥΝ ΧΩΡΕΣ,
ΑΛΛΑ, ΟΤΑΝ
ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ,
ΑΥΤΗ Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ
ΜΑΣ ΕΔΕΙΞΕ ΜΕ ΤΟΝ
ΠΙΟ ΩΜΟ ΤΡΟΠΟ
ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ
ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΟΙ.
ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ.
ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ
ΒΑΡΚΑ.**

ματα οικοδομικών υλικών στον Άγιο Δομίνικο. Είμαστε όλοι ενωμένοι από τις περιστάσεις για πρώτη φορά ίσως από τότε που η ανθρωπότητα άρχισε να εξαπλώνεται από την Ανατολική Αφρική, πριν από 70.000 χρόνια.

Θα πρέπει να προσπαθήσουμε πάρα πολύ για να μη δούμε τον κόσμο διαφορετικά μετά από αυτό, και ελπίζω ότι οι άνθρωποι θα καταλάβουν ή, τουλάχιστον, θα είναι πιο δεκτικοί στο να δουν τις άλλες χώρες με νέο βλέμμα και θα καλλιεργήσουν μια καλύτερη αντίληψη του κόσμου γενικά. Ίσως μέσα από αυτή τη διαδικασία ο κόσμος μας μοιάζει ακόμα μικρότερος. Αυτή είναι, τουλάχιστον, η ελπίδα μου. Αυτή η παύση ταξιδιών είναι η ευκαιρία μας να πατήσουμε το reset. Και αυτοί είναι μερικοί τρόποι για να το πετύχουμε.

Η ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΗ

Πολλά έχουμε ακούσει για τον αειφόρο τουρισμό, αλλά η έννοια έχει καταλήξει να είναι θολή και μπερδεμένη.

Επί της αρχής, ο αειφόρος τουρισμός είναι αυτός που δεν «αρμέγει» τους προορισμούς. Έχουμε δει κραυγαλέες περιπτώσεις τα τελευταία χρόνια, όπως οι παραλίες στην Ταϊλάνδη και στις Φιλιππίνες που κλείνουν για να «ξεκουραστούν» από το συνεχές σφυροκόπημα των εκατομμυρίων ποδιών που τις διασχίζουν και των πλαστικών μπουκαλιών που μένουν πίσω. Οι δημοτικές αρχές της Βαρκελώνης πήραν την «πάσα» από τα γκράφιτι κατά του τουρισμού που εμφανίστηκαν σε τοίχους της πόλης και επέβησαν κανονισμούς για να ελέγξουν τη ροή των επισκεπτών.

Αλλά όταν η ιδέα της αειφορίας επεκτείνεται και περιλαμβάνει τις μετακινήσεις με αεροπλάνα, τρένα, λεωφορεία και πλοία, μοιάζει σαν οι λέξεις «αειφόρο» και «ταξίδι» να γίνονται απλώς ασύμβατες.

Διαφωνώ ριζικά με αυτό.

Γι' αυτό και αρχίσαμε να χρησιμοποιούμε τον όρο «κοινωνικός τουρισμός». Ποτέ δεν ταυτίστηκα με τους στενούς ορισμούς εννοιών όπως οικοτουρισμός, υπεύθυνος τουρισμός, αειφόρος, πράσινος ή ηθικός, «ετικέτες» που μπορεί να μας μπερδέψουν, να αλληλοκαλύπτονται και να είναι περιοριστικές. Εδώ που κάθομαι στο σπίτι, φρεσκάροντας τις οθόνες μου με τελευταίες ενημερώσεις για μέτρα και νόμους και στατιστικά για κρούσματα και μηνύματα διασημοτήτων, και σκέφτομαι την επόμενη μέρα, είμαι πεπεισμένος ότι αυτός ο όρος, του «κοινωνικού τουρισμού», είναι ο καλύτερος για να περιγράψει τις ιδέες και τις προσδοκίες μου για το τι θα μπορούσε και θα έπρεπε να είναι το ταξίδι στη μετά κορωνοϊό εποχή.

Αν μου επιτρέπετε, θα ήθελα να παραθέσω ένα απόσπασμα από την ιστοσελίδα της G Adventures:

«Ανέκαθεν πιστεύαμε ότι το ταξίδι μπορεί να βοηθήσει τις τοπικές κοινότητες. Ιθαγενείς, γυναίκες, νέους – οποιονδήποτε ιστορικά έχει βιώσει περιθωριοποίηση ή υποτίμηση. Γιατί σου δίνει απίστευτη δύναμη το να μετέχεις σε κάτι μεγαλύτερο από σένα. Σήμερα, ο ορισμός που

δίνουμε στον κοινωνικό τουρισμό σημαίνει ότι οι κοινότητες στις οποίες αφήνουμε το αποτύπωμά μας ασκούν επίδραση πέρα από τα σύνορα του προορισμού. Αυτό περιλαμβάνει τους προμηθευτές και πράκτορες-συνεργάτες μας, τους πελάτες μας, τους ανθρώπους που μας ακολουθούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τους ταξιδιώτες σαν εσένα».

Είναι μεγάλη κοινότητα αυτή στην οποία αναφερόμαστε. Η μεγάλη διαφορά από τον υπεύθυνο ή αειφόρο τουρισμό, που επικεντρώνεται κυρίως ή αποκλειστικά στην «υγεία» των προορισμών, είναι ότι η δική μας αντίληψη περί κοινωνικού τουρισμού συμπεριλαμβάνει την ηθική μεταχείριση και τις υγιείς σχέσεις με υπαλλήλους, συνεργάτες, προμηθευτές και συνεταίρους σε όλο το φάσμα της δραστηριότητάς μας. Από την αρχή καινοτομήσαμε προσλαμβάνοντας ντόπιους αντί να φέρνουμε ξεναγούς από τη βάση μας και επενδύσαμε σε προτάσεις φιλοξενίας σε σπίτια, που συνιστούν όχι μόνο το πιο αυθεντικό είδος ταξιδιωτικής εμπειρίας που μπορούμε να ζήσουμε, αλλά και ένα μοντέλο που εγγυάται ότι τα χρήματα πηγαίνουν απευθείας στις τσέπες των οικογενειών που οι ταξιδιώτες συναντούν. Ήταν όντως μια

πολύ μεγάλη κοινότητα, αλλά πιστεύω ότι τώρα είναι ακόμα μεγαλύτερη.

Καθώς γράφω αυτό το κείμενο, το ανώτατο δικαστήριο του Μαλάουι μόλις έχει απορρίψει την επιβολή λοκντάουν 21 ημερών στη χώρα, όχι επειδή πιστεύει ότι δεν θα εμποδίσει τη διάδοση του ιού, αλλά γιατί πολλοί άνθρωποι είναι ήδη τόσο φτωχοί, που δεν μπορείς να τους εμποδίσεις από το να βγουν έξω και να βγάλουν τα χρήματα που χρειάζονται για να φάνε και να πληρώσουν για ρεύμα, νερό και στέγη.

Σκεφτείτε το αυτό για μια στιγμή.

Η κατάσταση είναι ήδη πολύ εύθραυστη στο Μαλάουι, μια υπέροχη χώρα, με μία από τις ομορφότερες λίμνες στον κόσμο (από εκεί προέρχεται το δημοφιλέστερο είδος ψαριών ενυδρείου, οι κικλίδες), με πυκνά δάση και με τη συναρπαστική ιστορία του νικηφόρου αγώνα ενάντια στους αποικιοκράτες και στα σώματα ασφαλείας του Απαρτχάιντ. Αλλά το Μαλάουι ήταν τόσο φτωχό που, αν και προέβλεψε εγκαίρως τον κίνδυνο και κινήθηκε οργανωμένα για να επιβάλει τις κοινωνικές αποστάσεις, να κλείσει τα σχολεία και να επιβάλει τελικά λοκντάουν πριν ακόμα καταγραφεί το πρώτο κρούσμα, αναγκάστηκε να ανατρέψει όλα τα καλομελετημένα σχέδιά του, γιατί ο κίνδυνος να χάσουν οι άνθρωποι το εισόδημά τους έσωσε και για τρεις εβδομάδες επισκίασε ακόμα και την απειλή ενός θανατηφόρου ιού.

Αντίστοιχα διλήμματα αντιμετώπισαν χώρες όπως η Ουγκάντα, η Ρουάντα, το Εσουαίνι (πρώην Σουαζιλάνδη) και καμιά δεκαριά ακόμα. Τα παραρτήματα της Western Union στη Ζιμπάμπουε ξέμειναν από μετρητά κι έτσι ακόμα και οι τυχεροί που είχαν φίλους ή συγγενείς στο εξωτερικό και θα μπορούσαν να ζητήσουν βοήθεια, δεν είχαν τρόπο να πάρουν χρήματα στα χέρια τους. Στη Σρι Λάνκα η κατάσταση ήταν εξίσου δραματική, αν δεν ήσουν από τους λίγους που ζουν σε αποικιοκρατικές επαύλεις ή στα ολοκαίνουργια διαμερίσματα πολυτελείας στο Cinnamon Gardens του Κολόμπο.

Αυτά τα μέρη έχουν τρία πολύ συγκεκριμένα κοινά χαρακτηριστικά. Πρώτον, οι οικονομίες τους είναι τόσο εύθραυστες, ώστε μεγάλες ομάδες του πληθυσμού δεν ζουν μήνα με τον μήνα, αλλά μέρα με τη μέρα. Δεύτερον, είναι πανέμορφα. Και τρίτον, επωφελούνται ελάχιστα από τα τρισεκατομμύρια της τουριστικής βιομηχανίας, αν και για διαφορετικούς λόγους.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, πολύ περισσότεροι άνθρωποι σε περισσότερα μέρη θα βρεθούν σε εξίσου δυσεχρήθες, αφού ο ιός θα έχει αφανίσει τρισεκατομμύρια του πα-

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΗΣΑΜΕ ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΝΤΟΠΙΟΥΣ ΞΕΝΑΓΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΑΜΕ ΣΕ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΣΕ ΣΠΙΤΙΑ.

Μαγειρεύοντας με τους ντόπιους στο χωριό Pha Mon, στην Ταϊλάνδη. Στην απέναντι σελίδα: Το Μαλάουι στην Αφρική, ένας προορισμός που αξίζει να μπει στα ταξιδιωτικά πλάνα.

γκόμιου ΑΕΠ. Προβλέπεται ότι η Υποσαχάρια Αφρική θα περάσει ξανά σε ύφεση μετά από 25 χρόνια και ότι τα πράγματα στη Νοτιοανατολική Ασία θα είναι χειρότερα από ό,τι ήταν στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Και οι άνθρωποι που θα πληγούν περισσότερο είναι εκείνοι που πιο πρόσφατα κατάφεραν να σκαρφαλώσουν πάνω από το όριο της φτώχειας, που επωφελήθηκαν από καλύτερη εκπαίδευση και περισσότερες ευκαιρίες για τις γυναίκες. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, 210 εκατομμύρια άνθρωποι ανέβηκαν πάνω από το όριο της φτώχειας στην Ινδία μεταξύ του 2006 και του 2016, ενώ από το 2000 το 10% του πληθυσμού του Μπανγκλαντές κατέστη αυτοσυντηρούμενο – σε μεγάλο βαθμό γυναίκες. Στις Φιλιππίνες και στο Μεξικό, δύο χώρες που βασίζονται πολύ σε εμβάσματα από φίλους και συγγενείς που εργάζονται στο εξωτερικό – και πολύ συχνά στον κλάδο της φιλοξενίας – τα πράγματα αναμένεται να γίνουν πολύ χειρότερα, πολύ σύντομα.

Ας τα σκεφτούμε όλα αυτά σε συνδυασμό με το επόμενο ταξίδι μας και σε βρούμε τον τρόπο να κάνουμε κάτι. Συνεχίστε το διάβασμα, αλλά σας προειδοποιώ ότι είναι περισσότερα από όσα νομίζετε.

ΔΕΝ ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΜΕ ΛΙΓΟΤΕΡΟ, ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ

Υπάρχει ένας όρος που χρησιμοποιεί η τουριστική βιομηχανία και ο οποίος είναι τόσο κακός όσο ακούγεται: «διάρροη». Περιγράφει τη διαδικασία μέσα από την οποία τα χρήματα που ξοδεύουμε ως ταξιδιώτες διαρρέουν από τη χώρα προορισμού και καταλήγουν στα χέρια μεγάλων πολυεθνικών. Συνήθως μετρείται με ποσοστά. Για παράδειγμα, μια μελέτη του 2017 κατέγραψε ότι τα τετράστερα και πεντάστερα ξενοδοχεία στο Μπαλί είχαν διάρροη 55,31%. Αυτό σημαίνει ότι, όταν ξοδεύεις 202 δολάρια για ένα βράδυ στο ξενοδοχείο Fairmont της παραλίας Σανούρ, τα 111,73 καταλήγουν στους διάφορους διεθνείς προμηθευτές και δικαιοπαρόχους. Τα υπόλοιπα 90,27 κατανομούνται ανάμεσα στον κάτοχο του franchise, στο προσωπικό, στους ντόπιους προμηθευτές και σε φόρους προκειμένου το κράτος να μεριμνά για τις βασικές υποδομές που χρειάζονται ώστε ο επισκέπτης να χαρεί τις διακοπές του κ.λπ.

Όσο κακό κι αν ακούγεται το 55,31%, υπάρχουν και χειρότερα. Άκουγα πρόσφατα τον υπουργό Τουρισμού της Τζαμάικα να λέει

ότι σε ορισμένες περιοχές της Ινδίας η διαρροή ξεπερνά το 100%, όπερ σημαίνει ότι οι τοπικές κοινότητες μένουν με λιγότερα μετά την αναχώρηση του επισκέπτη από όσα είχαν κατά την άφιξη του! Πρόσφατα εξοικειωθήκαμε με την οικονομία των αρνητικών τιμών πετρελαίου, την ιδέα δηλαδή ότι εξαιτίας μιας έκτακτης κατάστασης κάποιος πρέπει να πληρώσει για να πουλήσει ένα αγαθό που έχει αξία. Τέτοιες περιπτώσεις προκαλούν χάος στις αγορές, αλλά δεν έχουν μεγάλη διάρκεια. Η διαρροή στον τουρισμό θα χρειαστεί πολύ περισσότερη προσπάθεια.

Αλλά αξίζει τον κόπο.

Αν είστε Καναδός ή Αμερικανός, είναι εξαιρετικά πιθανό να έχετε επισκεφθεί τη Δομινικανή Δημοκρατία. Εκατομμύρια έχουν πάει και, χάρη σ' αυτούς, δισεκατομμύρια δολάρια «κυκλοφορούν» σε τουριστικές πόλεις όπως η Πούντα Κανά ή το Πουέρτο Πλάτα. Αλλά σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, το μέσο μηνιαίο εισόδημα για μια οικογένεια 3,2 μελών είναι κάτω από 800 δολάρια και, δεδομένου ότι οι τιμές στη χώρα είναι «τσιμπημένες» λόγω τουρισμού, τα δικά τους 800 δολάρια είναι πολύ λιγότερα από ό,τι θα ήταν, π.χ., στην Ουγκάντα ή στη Σιέρα Λέονε. Γι' αυτού του είδους τη φτώχεια απλώς δεν υπάρχει καμία δικαιολογία. Η χώρα διαθέτει φυσικό πλούτο – τις παραλίες της, τον καιρό της – και όμως ολόκληρες συνοικίες στο Σάντο Ντομίνγκο, μια πόλη με το μέγεθος του Σιάτλ, είναι κτισμένες με ελενίτ και γυψοσανίδες. Αυτό σημαίνει «διαρροή».

Ακούγεται σαν κάτι φυσικό. Δεν είναι. Πρόκειται για ένα προσχεδιασμένο οικονομικό αποτέλεσμα, ένα επιχειρηματικό σχέδιο που καταστρώθηκε από resort, εταιρείες κρουαζιέρας και διεθνείς αλυσίδες. Αν είναι να κρατήσετε ένα πράγμα από αυτό το βιβλίο, θα ήθελα να είναι αυτό: Η τουριστική βιομηχανία δεν είναι τουρισμός. Εμείς είμαστε ο τουρισμός. Η βιομηχανία κάνει απλώς αυτό που οι δικές μας καταναλωτικές συνήθειες της υποδεικνύουν ότι θέλουμε. Σίγουρα προσπαθούν να μας στρέψουν σε κατευθύνσεις που την εξυπηρετούν, αλλά τα οκτώ τρισεκατομμύρια δολάρια των αεροπορικών και της κρουαζιέρας, των ξενοδοχείων και των θερμάτων, των τρένων, των τουριστικών γραφείων και των εννοκιάσεων αυτοκινήτων είναι εκεί επειδή εμείς κάνουμε τις προσφορές μας. Κι αυτό σημαίνει ότι, αν θέλουμε λιγότερη διαρροή, θα υπάρξει λιγότερη διαρροή.

Σας ακούω ήδη να λέτε, οι πιο επιχειρηματικά σκεπτόμενοι, ότι η διαρροή είναι στοιχείο της λειτουργίας του καπιταλισμού. Οι μεγάλες επιχειρήσεις έγιναν μεγάλες γιατί είναι καλές σε

αυτό που κάνουν και, όσο το συνεχίζουν, το κεφάλαιο είναι φυσιολογικό να συγκεντρώνεται σε δεξαμενές γύρω από τις καλές ιδέες ανθρώπων όπως ο Σάμιουελ Κουνάρντ, ο Χάουαρντ Χιουζ και ο Κόνραντ Χίλτον.

Είμαι σε θέση να αντικρούσω αυτή την τοποθέτηση οικονομικής μοιρολατρίας. Αν μου επιτρέπετε να το παινετώ λίγο, θα πω ότι έστησα την G Adventures από το μηδέν και τη μετέτρεψα στη μεγαλύτερη εταιρεία ταξιδιών περιπέτειας για μικρά γκρουπ στον κόσμο, βγάζοντας στην πορεία πολλά χρήματα, ακριβώς επειδή σταματούσαμε τις διαρροές εισοδήματος όπου πηγαίναμε. Προσλαμβάναμε και εκπαιδεύαμε ντόπιους ξεναγούς, στηρίζαμε μικρές επιχειρήσεις, πηγαίναμε πελάτες μας σε εστιατόρια

ΕΜΕΙΣ ΕΙΜΑΣΤΕ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΝΕΙ ΑΠΛΩΣ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΟΙ ΔΙΚΕΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΔΕΙΚΝΟΥΝ ΟΤΙ ΘΕΛΟΥΜΕ.

Το τσάι με βούτυρο από γάλα γιακ είναι το καλωσόρισμα στα σπίτια του Θιβέτ.

όπου εργάζονταν άνθρωποι που είχαμε βοηθήσει να σωθούν από τον δρόμο. Αυτό μας κόστισε, αλλά μας απέφερε και χρήματα. Πιστεύαμε από την αρχή ότι το να διακέεται ο πλούτος, αντί να συγκεντρώνεται, ήταν ένας καλός τρόπος όχι μόνο για να βγάλουμε κέρδος, αλλά και για να προσφέρουμε ελευθερία – όχι μόνο σε εμάς τους ίδιους, αλλά και σε όλα τα μέλη της κοινότητάς μας. Και τώρα μπορώ να κοιτάξω πίσω σε αυτή την πορεία τριάντα ετών και να δηλώσω κατηγορηματικά ότι υπάρχει άλλος τρόπος. Με το να προσλαμβάνεις ντόπιους αντί για «αλεξιπωτιστές», με το να μένεις σε ξενοδοχεία τοπικής ιδιοκτησίας (οικονομικά ή πολυτελή) ή με οικογένειες και να πληρώνεις για το προνόμιο της φιλοξενίας τους, με το να αγοράζεις ένα αναψυκτικό από τον τύπο με το καρτσάκι στον δρόμο και όχι από κάποια αλυσίδα, διασφαλίζεις ότι τα περισσότερα από τα δολάρια σου μένουν στις τσέπες των ανθρώπων που κάνουν το ταξίδι σου αξιομνημόνευτο. Αν εγώ έφτιαξα μια εταιρεία εκατομμυρίων βασιζόμενος σε αυτή την αρχή, εσείς μπορείτε να σχεδιάσετε ένα ταξίδι και όχι μόνο να το χαρείτε περισσότερο, αλλά και να επιστρέψετε ξέροντας ότι βοηθήσατε ώστε ο κόσμος να γίνει λίγο καλύτερος.

Για να το ποσοτικοποιήσουμε, χρησιμοποιούμε κάτι που έχουμε ονομάσει «Επίδοση Κυματισμού» (Ripple Score), που αξιολογεί την εφοδιαστική αλυσίδα καθ' όλη τη διάρκεια ενός ταξιδιού για να διαπιστώσει αν τα χρήματα ξοδεύτηκαν σε ιδιοκτησίες εγχώριες ή ξένες. Παίρνεις έναν πόντο στη μία περίπτωση, μηδέν στην άλλη. Όλα τα έξοδα του ταξιδιού – διαμονή, μεταφορικά, γεύματα – καταγράφονται με αυτόν τον τρόπο και το τελικό σκορ αθροίζεται, με άριστα το 100. Σκοπός αυτού του συστήματος καταμέτρησης είναι να πάει την τουριστική βιομηχανία μπροστά, ποσοτικοποιώντας τον θετικό αντίκτυπο του τουρισμού στις τοπικές κοινότητες με έναν ανοικτό και διαφανή τρόπο, που επιτρέπει στους ταξιδιώτες να παίρνουν πιο συνειδητές και σωστές αποφάσεις.

Ελπίζω ότι ένα από τα πράγματα που θα αποκομίσουμε από αυτό το γεγονός που θα χαρακτηρίσει τη γενιά μας είναι ότι θα αντιμετωπίζουμε κάθε άνθρωπο στα ταξίδια μας σαν ξεχωριστή προσωπικότητα και θα συμπεριφερόμαστε ανάλογα. Αυτό σημαίνει ότι θα είμαστε τόσο ενσυνείδητοι στις επιλογές μας όπως είμαστε και στο σπίτι μας, όχι μόνο με το να αποφεύγουμε τα πλαστικά μιας χρήσης για να μη δηλητηριαστούν οι θαλάσσιες χελώνες, αλλά και με το να ταξιδεύουμε χωρίς να εκμεταλλευόμαστε τους ντόπιους.

© APPVISUALHELLAS.GR

Ταξιδιώτες στις εντυπωσιακές αλυκές της Βολιβίας.

ΑΚΟΜΑ ΠΑΡΑΠΕΡΑ

Δεν πιστεύω ότι κάποιος έχει υπολογίσει το συνολικό ποσό που «διαρρέει» από τον τουρισμό παγκοσμίως, αλλά πιθανόν να ανέρχεται σε δεκάδες, αν όχι σε εκατοντάδες δισεκατομμύρια, που καταλήγουν στα portfolios των μετόχων αντί για τις τσέπες των μικρών επαγγελματιών και εργαζομένων του τουρισμού. Είναι πολύ μεγάλο, αλλά από μια άποψη εύκολο να αντιμετωπιστεί. Αρκεί να «ακολουθήσεις τα λεφτά» και μετά να επιλέξεις σωστά.

Το πιο δύσκολο είναι να κάνεις την υπέρβαση. Μπορείς να ζήσεις την εμπειρία της Καραϊβικής με την αυθεντικότητα των ντόπιων, αλλά η Καραϊβική είναι ένας προορισμός που είχες στη λίστα, που τον έχουν επισκεφθεί γνωστοί σου, που σε κάνει να νιώθεις άνετα. Τι συμβαίνει με τα άλλα μέρη που είναι εκτός του ταξιδιωτικού ραντάρ, τους τόπους που μάθαινες ίσως στο μάθημα της γεωγραφίας, αλλά δεν έχεις ποτέ επισκεφτεί έκτοτε; Μέρη όπως το Μαλάουι, οι Κομόρες, η Μοζαμβίκη, η Αιτή; Μιλάμε για μερικές

από τις ομορφότερες και πιο ζωντανές πολιτιστικά χώρες στον κόσμο, που όμως δέχονται και τους λιγότερους επισκέπτες. Συγκρατούνται επίσης σε εκείνες που πλήττονται περισσότερο από την πανδημία – όχι απαραίτητα με όρους κρουσμάτων, αλλά από την άποψη των στερήσεων που συνοδεύουν τα προληπτικά μέτρα. Δεν έχουν και πολλές τουριστικές υποδομές – λίγα resort, λίγες διεθνείς αλυσίδες ξενοδοχείων.

Αλλά, όπως είπα, εμείς είμαστε αυτοί που ορίζουμε τι είναι τουρισμός. Όταν ξεκίνησα τις ξεναγήσεις στο Περού, υπήρχε ελάχιστη δραστηριότητα έξω από τα μεγάλα τουριστικά κέντρα. Αλλά όσο ενθαρρύναμε περισσότερους ταξιδιώτες να το επισκεφθούν, άρχισαν να εισρέουν και αρκετά χρήματα, ώστε κάποιοι ντόπιοι να ανοίξουν μαγαζάκια κατά μήκος των διαδρομών μας, ενώ μερικές φορές επιλέγαμε δρομολόγια που θα οδηγούσαν τους τουρίστες σε μέρη όπου θα μπορούσαν αφενός να ζήσουν μια αυθεντική εμπειρία της τοπικής κουλτούρας, αφετέρου να συνεισφέρουν σε αυτήν αγοράζοντας παραδοσιακά χειροτεχνήματα.

Δεν βλέπω γιατί κάτι αντίστοιχο δεν θα μπορούσε να γίνει σε μέρη όπως το Μαλάουι. Ήταν δύσκολο να το «πουλήσεις» ως προορισμό προ

πανδημίας, αλλά, αν το καλοσκεφτούμε – και νομίζω ότι οι περισσότεροι σκεφτόμαστε αυτή την εποχή –, θα συνειδητοποιήσουμε ότι ναι μεν δεν μπορούμε τώρα να στείλουμε εκεί χρήματα ή τρόφιμα ή σιδηροτόμο άλλο στέλνουμε συνήθως όταν λυπόμαστε για έναν τόπο, αλλά μπορούμε να δώσουμε μια υπόσχεση, στον τόπο, στους ανθρώπους του και στον εαυτό μας: Να προγραμματίσουμε ένα ταξίδι εκεί όταν αυτή η περιπέτεια τελειώσει. Να γνωριστούμε με αυτόν τον λαό, να καθίσουμε στο τραπέζι μαζί του, να μιλήσουμε για το πώς βίωσε την πανδημία και να μοιραστούμε και τις δικές μας ιστορίες.

Αν θέλετε μια πρώτη λίστα με ιδέες για προορισμούς που μπορεί να μη σας έχουν περάσει από το μυαλό, αλλά που θα ήταν ιδιαίτερα καλό να επισκεφθείτε, θα πρότεινα τους εξής:

Υποσαχάρια Αφρική: Εσουατίνι, Γκάμπια, Μαλάουι, Μοζαμβίκη, Ουγκάντα.

Ασία: Λάος. Ασιατική Ασία: Ουζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν, Αρμενία.

Ευρώπη: Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Γεωργία.

Κεντρική και Νότια Αμερική - Καραϊβική: Βολιβία, Ελ Σαλβαδόρ, Αιτή, Ονδούρα.

ΔΙΑΔΩΣΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Πολλοί θεωρούν ότι ένα ακλόνητο επιχείρημα εναντίον του μαζικού τουρισμού είναι τα εκατομμύρια λίτρα οξυβενζόνης και οκτανικού οξέος που περιέχονται στα αντλιακά με τα οποία πασαλειβόμαστε και τα οποία εν συνεχεία ξεπλένονται στις δημοφιλείς παραλίες του πλανήτη. Οι τουρίστες, λένε, σκοτώνουν τις θάλασσες. Και το κάνουν, αλλά όχι επειδή είναι τουρίστες. Επειδή πηγαίνουν όλοι στα ίδια μέρη.

Υπάρχουν επιχειρηματικοί λόγοι για τους

οποίους συμβαίνει αυτό – όπως η οικονομία κλίμακας. Υπάρχει επίσης και η αντίληψή μας περί ασφάλειας – θέλουμε να πηγαίνουμε σε μέρη «δοκιμασμένα», όπου δεν θα έχουμε ανησυχίες. Το αποκαλώ «Θεωρία ΜακΝτόναλντς». Ο κόσμος δεν πηγαίνει για το φαγητό, πηγαίνει επειδή είναι κάτι οικείο και γιατί ξέρει τι να περιμένει, είτε βρίσκεται στη Μόσχα, στο Μπουένος Άιρες ή στη Σιγκαπούρη. Είναι κανόνας ότι όποτε βρίσκομαι με κάποιο γκρουπ σε ένα απομακρυσμένο μέρος που δεν παρέχει ούτε βασικές ανέσεις, όταν επιστρέψουμε στην πόλη θα υπάρξουν άνθρωποι που θα ζητήσουν να πάμε κατευθείαν σε κάποιο ΜακΝτόναλντς. Δεν είναι τόσο ότι ξετρελαίνονται, όσο ότι είχαν ξεμακρύνει τόσο από τη ζώνη

ασφαλείας τους, που θέλουν να νιώσουν ότι επιστρέφουν στην κανονικότητα.

Υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια με τα οποία επιλέγουμε πού θα ταξιδέψουμε. Η άνεση είναι ένα από αυτά. Μας αρέσει επίσης να επισκεπτόμαστε μέρη που είχαμε στην προσωπική μας λίστα επιθυμιών. Ή μέρη στα οποία έχουν πάει και οι φίλοι μας. Υπάρχουν προορισμοί που διαθέτουν ένα κάποιο πρεστίτζ, αν και αυτό τείνει να αλλάζει από γενιά σε γενιά ή μάλλον, στην τωρινή εποχή της ταχύτητας και των social media, από χρόνο σε χρόνο (το Τουλούμι είναι τόσο 2018, τώρα η φάση είναι στο Χολμπός). Η Καραϊβική έχει πρεστίτζ. Το Σεντ Μαρτς περισσότερο. Η Ευρώπη έχει λάμψη. Το Μονακό περισσότερο. Όσο διαδίδεται και εξελίσσεται το

μοντέλο των πολυτελών ξενοδοχείων και των αλυσίδων resort, αρκετοί ταξιδιώτες επιλέγουν τον προορισμό τους με κριτήριο το να διαθέτει, ως πούμπε, ένα Aman Resort.

Όλα αυτά τα σύνθετα ζητήματα υφίστανται από τότε που ο άνθρωπος άρχισε να ταξιδεύει, απλώς το Ίνσταγκραμ τα πακετάρισε σε ένα ακρωνύμιο. Όπως ακριβώς το τέλειο είναι ο εχθρός του καλού, το FOMO (σ.σ. fear of missing out, ο φόβος τού να «χάνεις» κάτι) είναι ο εχθρός του ταξιδιού. Είναι σαν ένα μεγάλο κωνί, μέσω του οποίου γλιστράμε όλοι στα ίδια μέρη. Κι έπειτα υπάρχουν ένα σωρό τεχνικές και συστήματα «θετικής ενίσχυσης» που εξασφαλίζουν ότι θα θέλουμε να επιστρέψουμε στα μέρη αυτά. Σε ένα επίπεδο, είναι αυτά που

ΟΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΤΟ ΤΕΛΕΙΟ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΧΘΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ, ΤΟ «FOMO» ΕΙΝΑΙ Ο ΕΧΘΡΟΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ. ΕΙΝΑΙ ΣΑΝ ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΝΙ, ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΓΛΙΣΤΡΑΜΕ ΟΛΟΙ ΣΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕΡΗ.

η ταξιδιωτική βιομηχανία αποκαλεί «ανέσεις». Όσο περισσότεροι άνθρωποι πηγαίνουν σε ένα μέρος, τόσο περισσότερες ανέσεις διαθέτει αυτό το μέρος για να τους φροντίσει, και όσο περισσότερες οι ανέσεις, τόσο περισσότεροι οι επισκέπτες... Και κάπως έτσι βρίσκεται να κάνεις διακοπές χωρίς ο προορισμός να έχει την παραμικρή σημασία. Ναι, οι φίλοι σου θα λατρεύουν τα ποστάρια σου με θεάματα, φαγητά, «πτήσεις» με εναέρια τροχαλία, συναντήσεις με δελφίνια ή σερφ σε εσωτερικό χώρο και, επιφανειακά, όλα αυτά μοιάζουν ωραία. Οι ανέσεις δεν είναι κάτι κακό. Τα σπα, το ρουμ σέρβις, τα γεύματα δίπλα στην πισίνα, τα διαφορετικά μπαρ για να επιλέξεις, οι διαφορετικές κουζίνες, τα καταστήματα που πωλούν εξωτικά ντόπια αγαθά και είδη πολυτελείας, οι σοφέρ που μιλάνε αγγλικά και σε πηγαίνουν όπου θες... Είναι δύσκολο να επιχειρηματολογήσεις κατά όλων αυτών. Το να έχεις τον κόσμο κομμένο και ραμμένο στα μέτρα σου ακούγεται ωραίο, αλλά κάπου σε κακομαθαίνει.

Είχα πάει σε ένα σαφάρι στην Κένυα και στην Τανζανία, με μια συντροφιά πολύ εύπορων φίλων και τις οικογένειές τους. Μένουμε σε ένα πολύ ωραίο ξενοδοχείο, ένα Four Seasons. Ήταν υπερπολυτελές. Ξυπνούσα σε βαμβακερά σεντόνια Dobby Sateen πυκνότητας 300 νημάτων, έβλεπα τη μικρή πισίνα υπερχειλίσσης στη βεράντα μου, που είχε τον τέλειο δυτικό προσανατολισμό ώστε να προσφέρει θέα σε μια λιμνούλα, όπου κάθε ηλιοβασίλεμα, εντελώς συμπτωματικά, ένα μεγάλο κοπάδι ελεφάντων ερχόταν για να πιει νερό και να κάνει το μπάνιο του στο τέλος της ημέρας. Ήταν υπέροχο. Ήταν αδύνατον να μη μείνεις θαμπαμένος από εικόνες όπως αυτή, αλλά... Όταν έπινα το τέλειο κοκτέιλ μου, που είχε σε-

βίρει ένας τέλειος σερβιτόρος, και χαλάρωνα στην τέλεια βεράντα μου με τις πολυθρόνες σε σπιλ ιταλικού ρουστίκ, ήρθε κάποια στιγμή που συνειδητοποίησα ότι είναι σαν να παίζω στο μιούζικαλ «Joseph and the Amazing Technicolor Dreamcoat». Όλα ήταν φτιαγμένα για την οπτική μας απόλαυση, και οι υπέροχοι «άγριοι» ελέφαντες ήταν στην πραγματικότητα εξημερωμένοι. Ένιωσα ότι δεν βρίσκομαι πια στον προορισμό που ονειρευόμουν να γνωρίσω. Μη με παρεξηγήσετε, όλα ήταν υπέροχα. Αλλά αυτό το ξενοδοχείο θα μπορούσε να βρίσκεται είτε στη Σιγκαπούρη είτε στο Τορόντο είτε στο Λος Άντζελες. Για μένα αυτό περιορίζει την εμπειρία, ακυρώνει τον λόγο που με έκανε να ταξιδέψω σε μια ξένη χώρα, τον λόγο που με κάνει να θέλω να ταξιδέψω γενικώς. Και αυτός είναι για να βρεθώ κάπου αλλού, να δω κάτι διαφορετικό, να ζήσω μια εμπειρία που είναι μοναδική για τον συγκεκριμένο προορισμό. Ήθελα να εξερευνήσω τα άγρια σύνορα του Σερενγκετί, αλλά κατέληξα σε ένα επεισόδιο του «Lifestyles of the Rich and Famous», σε συνδυασμό με μια ελαφρώς πιο φυσική εκδοχή του τσίρκου Barnum & Bailey.

Τι θα συνέβαινε αν, στον απόηχο αυτής της πανδημίας, αρχίζαμε να αντιμετωπίζουμε τον κόσμο ως κάτι εύθραυστο; Ξέρουμε εδώ και καιρό ότι όντως είναι. Η κλιματική αλλαγή είναι αληθινή, το ίδιο και οι κοραλλιογενείς ύφαλοι που πεθαίνουν και τα «νησιά» από πλαστικά απόβλητα που επιπλέουν στους ωκεανούς. Αλλά ίσως να χρειαστεί κάτι όπως αυτή η κρίση, κάτι πιο προσωπικό, κάτι που γκρεμίζει τους δικούς μας προσωπικούς μικρόκοσμούς, για να το κωνέψουμε. Και τι θα συνέβαινε αν, εξαιτίας αυτού, αποφασίζαμε να ανοίξουμε τα φτερά μας λίγο περισσότερο, και για να δούμε μέρη του κόσμου όπου οι φίλοι μας και οι Ίνσταγκράμμερς που ακολουθούμε δεν έχουν δει, αλλά και για να αφήσουμε σε αυτά ένα πιο διακριτικό αποτύπωμα; Αυτό δεν σημαίνει μόνο να ταξιδέψουμε εκτός συνηθισμένων προορισμών, αλλά και να εξερευνήσουμε περισσότερο τους ήδη γνωστούς. Θες να πας στο Παρίσι; Φυσικά, και ποιος δεν θέλει. Αλλά πρέπει να βρεθείς στο ίδιο δωμάτιο με τη Μόνα Λίζα, έναν πίνακα που ξέρεις από νήπιο; Κάνε μια βόλτα στην Αριστερή Όχθη, ασφαλώς, αλλά μετά τραβήξου και στα πιο μακρινά διαμερίσματα, όπου παράγεται ο γαλλικός πολιτισμός του 21ου αιώνα. Πήγαινε στην Ιταλία, αλλά μίλησε και ανηφορίσεις προς το Πιεμόντε αντί της Τοσκάνης; Ή να προσπεράσεις το Κόμο και να δοκιμάσεις το Λέτσε; Καταλαβαίνετε τι εννοώ.

Ο Bruce Poon Tip με μέλη γυναικείου συνεταιρισμού στο Περού.

Η ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ ΑΛΛΙΩΣ

Αν και δεν τρελάθηκα με εκείνη την πίσσινα ή την «παράσταση» των ελεφάντων στην Ταϊζανία, δεν θέλω να σας αφήσω με την εντύπωση ότι δεν μου αρέσει η πολυτέλεια. Απλώς θέλω να έχει συνάφεια με το μέρος όπου βρίσκομαι.

Το ξενοδοχείο Amanera στη Δομινικανή Δημοκρατία, φέρ' ειπείν, είναι υπέροχο. Αλλά αν κοιτάξεις γύρω σου ή χαζέψεις τη θέα από το παράθυρό σου, συνειδητοποιείς ότι θα μπορούσες να βρίσκεσαι σε 100 διαφορετικά μέρη. Ένας βασικός λόγος είναι ότι σχεδιάστηκε από έναν Βρετανό αρχιτέκτονα, χτίστηκε με ασιατική ξυλεία, ανήκει σε μια εταιρεία που ίδρυσε ένας Ινδονήσιος επιχειρηματίας που ήθελε να χτίσει κάτι στην Ταϊλάνδη... Στην εταιρική περιγραφή του αναφέρεται ότι «είναι διακριτικά εμπνευσμένο με τα αρώματα και τη γεύση της δομινικανής ζωής», αλλά μιλάμε για τόσο «διακριτικότητα», που καταντά αστέιο. Οι θεραπείες σπα, που παρουσιάζονται ως «τοπικές», αναφέρονται στη χρήση ενός τοπικού πετρώματος, που έχει την ιδιότητα να ισορροπεί τα τσάκρα. Η Δομινικανή Δημοκρατία είναι αρκετά πολυσυλλεκτική στην εποχή μας, αλλά θα ήταν μάλλον τραβηγμένο να ισχυριστούμε ότι ο ινδουισμός και τα τσάκρα έχουν κάποια ιδιαίτερη θέση στη ζωή της. Καταλαβαίνω ότι οι περιγραφές θεραπειών σπα αποτελούν εύκολο στόχο, αλλά είναι

ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πολυτέλειας άσχετης με τον τόπο που την προσφέρει.

Κάθε χώρα που γνωρίζω έχει τη δική της παράδοση πολυτέλειας, που καλλιεργήθηκε για τους ίδιους λόγους που καλλιεργήσαν τη δική τους πολυτέλεια οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι Ιταλοί. Αλλά επειδή η βιομηχανία της φιλοξενίας βασίζεται στη σχέση των υψηλότερων δυνατών πιών με τον χαμηλότερο δυνατό παρονομαστή, η πολυτέλεια τείνει να είναι ένα συνονθύλευμα στοιχείων κυρίως αγγλικών, γαλλικών και ιταλικών, με τα οποία γενιές ολόκληρες ταξιδιωτών, μέχρι και τη σημερινή, ήταν πιο εξοικειωμένοι. Αλλά το να ταυτίζεις την πολυτέλεια με τα τρία πιρούνια και τα τέσσερα κουτάλια και ένα διαφορετικό κρυστάλλινο ποτήρι για κάθε ευρωπαϊκό κρασί είναι επιτηδευμένη συμπεριφορά. Από τη στιγμή που το ταξίδι έχει να κάνει με το να μαθαίνεις πράγματα, δεν θα έπρεπε να μαθαίνουμε για άλλες μορφές πολυτέλειας;

Το αγαπημένο μου παράδειγμα είναι ένα ξενοδοχείο στο Χαϊντεραμπάντ της Ινδίας. Και είναι καλό παράδειγμα γιατί σου δίνει να καταλάβεις πως το να μένεις πιστός στο πνεύμα ενός τόπου, που είναι ένα από τα θέματα που εξετάζουμε εδώ, δεν σημαίνει ότι πρέπει να μένεις προσκολλημένος σε ουτοπικές αντιλήψεις περί πολιτιστικής αγνότητας. Οι τόποι είναι πολύπλοκοι, και κανένας δεν είναι περισσότερο πολύπλοκος από την Ινδία. Το Taj Falaknuma είναι ένα σύμβολο αυτής της πολυπλοκότητας. Σχεδιάστηκε από έναν Βρετανό αρχιτέκτονα για λογαριασμό ενός Ινδού πρωθυπουργού του Χαϊντεραμπάντ τον 19ο αιώνα και με βάση τις

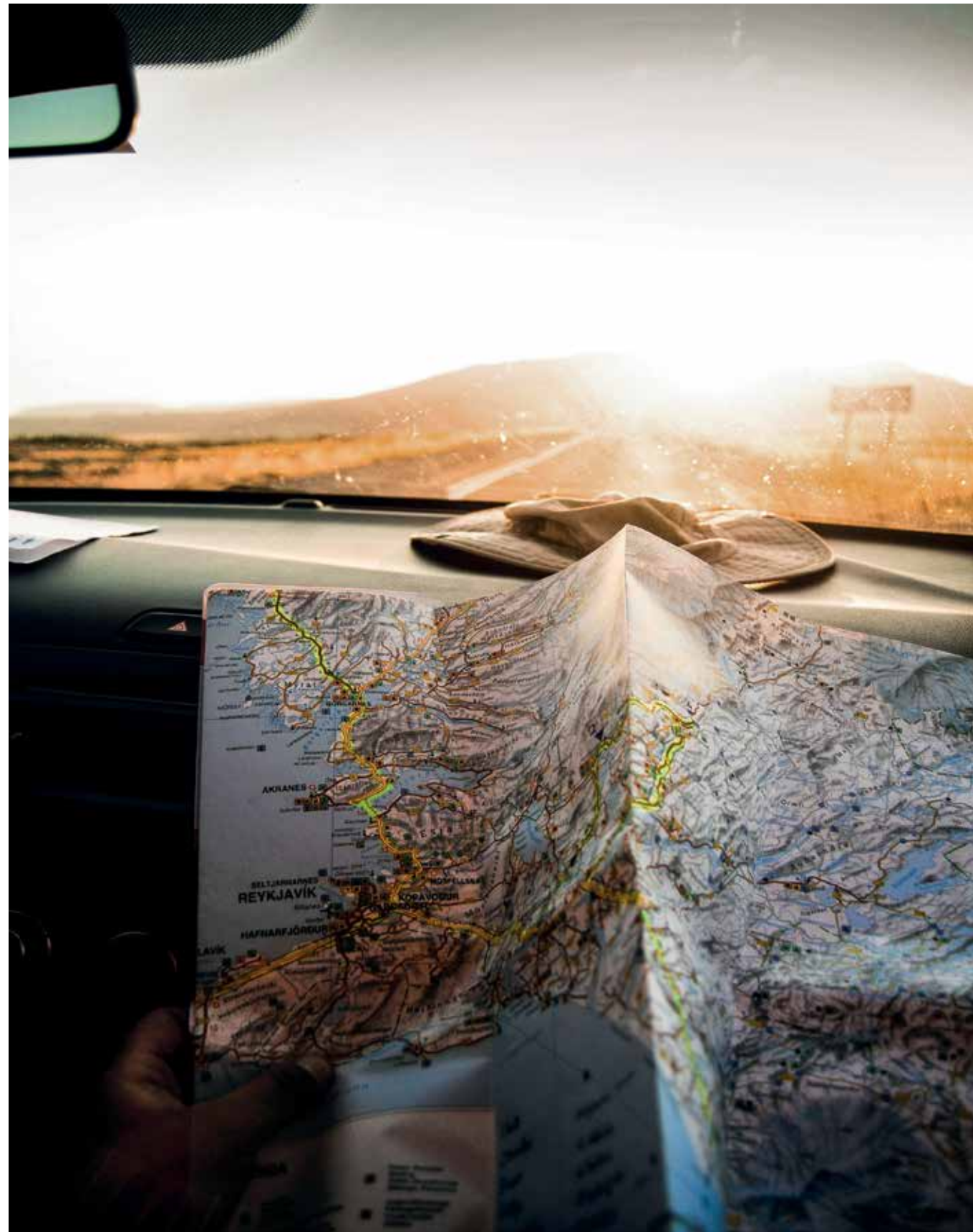
δικές του ιδέες, μεταξύ των οποίων να μοιάζει με επιβλητικό ευρωπαϊκό ανάκτορο αλλά και με σκορπιό. Η βρετανική αποικιοκρατία ήταν στοιχείο της ινδικής ζωής για αιώνες και η επιρροή της στην ινδική κουλτούρα παραμένει τεράστια. Αλλά η πολυτέλεια στο Falaknuma έχει να κάνει με το πώς οι «ναβάμπ» αφομοίωσαν δυτικές ιδέες και τις προσαρμόσαν στα δικά τους ήθη και έθιμα. Το να μπαίνεις στο ξενοδοχείο και οι υπάλληλοι από τον εξώστη να σε ραίνουν με ροδοπέταλα είναι γνήσια ινδική πολυτέλεια.

Στο ίδιο ταξίδι είχα επισκεφτεί το Umaid Bhawan Palace στο Τζοντπούρ, όπου τρεις μήνες νωρίτερα ο Αμερικανός τραγουδιστής Νικ Τζόνας και η Ινδή star Πριγιάνκα Τσόπρα είχαν τελέσει τον υπερ-κοσμικό γάμο τους με κάθε πολυτέλεια, συμπεριλαμβανομένης της άφιξής τους πάνω σε ελέφαντες βαμμένους σε γιορτινά χρώματα (τίποτα δεν δηλώνει το «θα σ' αγαπώ παντοπινά» όπως η κακομεταχείριση ζώων!). Ένα βράδυ παρευρεθήκαμε σε ένα δείπνο αντάξιο της πρώην βασιλικής οικογένειας που έχτισε και έχει ακόμη στην ιδιοκτησία της το ξενοδοχείο. Καθώς το εξυπηρετικό προσωπικό μάς οδηγούσε στο τραπέζι μας, πρόσεξα ότι άπαντες στην αριστοκρατική σάλα φορούσαν τα πιο καλά τους ενδύματα και έτρωγαν με τα δάχτυλα. Μου πήρε λίγα λεπτά να συνηθίσω στην ιδέα, αφού σερβιρίστηκε και το δικό μου φαγητό. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, το να τρως με τα χέρια ήταν για μένα το αντίθετο του αξιοπρεπούς, κάτι που είχα συνδέσει με τη νηπιακή μου ηλικία. Αλλά μέσα σε αυτά τα λίγα λεπτά η προκατάληψή μου, το ότι δηλαδή είναι δείγμα εκλεπτυσμού να τρως με μαχαιροπίρουνα ή ξυλάκια και πρωτογονισμού να τρως με τα χέρια, διαλύθηκε. Αυτό ήταν το λιγότερο πρωτόγονο μέρος όπου είχα βρεθεί στη ζωή μου και η κουζίνα του Ρατζαστάν μία από τις πιο σύνθετες στον κόσμο. Μπορεί να μοιάζει κάτι μικρό, αλλά από τέτοια μικρά πράγματα σχηματίζεται η αντίληψή μας για τον κόσμο και για τους άλλους ανθρώπους. Όπως η καρδιά του Γκριντς, του κατεργάρη των Χριστουγέννων, το μυαλό μου πρέπει να... μεγάλωσε εκείνη τη μέρα.

Μπορείς να γνωρίσεις αντίστοιχες εμπειρίες –εννοώ, εντελώς διαφορετικές– στην Ταϊλάνδη και στην Κίνα, στην Αιθιοπία και στην Αργεντινή, στο Ομάν και στην Τουρκία. Πρέπει απλώς να είσαι ανοιχτός σε νέα ερεθίσματα και ερμηνείες, όπως ήμουν εγώ, σε ένα παλάτι στην Ινδία, σε ένα πολυτελές δείπνο, όπου όλοι έτρωγαν με τα χέρια. Μου πήρε λίγα λεπτά, αλλά έπιασα το νόημα, και τότε ο κόσμος μου έγινε λίγο μεγαλύτερος.

Οι αμπελώνες του Πιεμόντε, μια εναλλακτική πρόταση ταξιδιού.

Ανεξάρτητα με τον προορισμό και τον τρόπο ταξιδιού σημασία έχει να ακολουθήσουμε τις αρχές του ηθικού τουρισμού.

CRUISE CONTROL

Πριν από λίγα χρόνια έκανα την πρώτη μου κρουαζιέρα. Ήμουν ομιλητής σε ένα μεγάλο συνέδριο ταξιδιωτικών πρακτόρων που λάμβανε χώρα πάνω σε ένα κρουαζιερόπλοιο. Ο εγκέφαλός μου ανατινάχτηκε κάμποσες φορές εκείνη την εβδομάδα.

Η πρώτη φορά ήταν στο τσεκ-iv, πριν σαλπάρουμε. Με εντυπωσίασαν η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητα με την οποία το πλήρωμα υποδεχόταν και κατέγραφε τόσο πολλούς επιβάτες, αλλά το πιο εκπληκτικό συνέβη όταν ήρθε η σειρά μου να βγω φωτογραφία για λόγους ασφαλείας και να λάβω την «ταυτότητα» που θα είχα στο πλοίο. Η κυρία της υποδοχής μου έδωσε τα έγγρατά μου και μου είπε ότι η καμπίνα μου είναι η 1452. Τη πρώτη φορά, χωρίς ακόμη να έχω συνειδητοποιήσει την κλίμακα του πλοίου, αν αυτό σήμαινε ότι ήμουν στο 14ο κατάστρωμα και αν το πλοίο είχε δεκατέσσερα καταστρώματα. Φαντάστηκα ένα κτίριο με δεκατέσσερις ορόφους να επιπλέει και το μυαλό μου δεν μπορούσε να το χωνέψει. «Όχι, κύριε», μου απάντησε. «Δεν είναι ο τελευταίος όροφος ο δέκατος τέταρτος».

Είχε δεκαοκτώ ορόφους.

Αργότερα, θυμάμαι να στέκομαι στην άκρη μιας από τις πισίνες (ΜΙΑΣ από τις πισίνες). Επικρατούσε το αδιαχώρητο. Οι επιβάτες κάθονταν τόσο κοντά, που οι ώμοι τους εφάπτονταν. Κρατούσαν ποτά από ένα μπαρ στο οποίο θεωρητικά έφτανες κολυμπώντας, αν υπήρχε χώρος να κολυμπήσεις. Είμαι σίγουρος ότι ήμουν συνοφρυωμένος, αλλά είμαι ακόμα πιο σίγουρος ότι όλοι γύρω μου χαμογελούσαν. Περνούσαν τέλεια.

Ήταν μια στιγμή αφύπνισης για μένα. Ήμουν σαν τη μύγα μες στο γάλα.

Πίστευα ότι όλο αυτό είναι γελοίο, όχι μόνο η κατάμεστη πισίνα στη μέση ενός ωκεανού, αλλά όλο. Τα σημειώματα που αφήνουν στην πόρτα της καμπίνας σου για να παρακολουθήσεις μάθημα δεσίματος παρσό την επόμενη μέρα ή ένα μάθημα γυμναστικής με υπόκρουση τζαζ, το ύψος που παίρνουν όταν σου μιλούν, λες και είσαι ένα παιδί που μπορεί ανά πάσα στιγμή να πάθει κρίση υστερίας. Όλο αυτό με σόκαρε και μου τσίπωσε τα νεύρα. Πέρασα τον περισσότερο χρόνο κλεισμένος στην καμπίνα μου, όπου και έγραφα έξι κεφάλαια του πρώτου μου βιβλίου, «Loorptail», σε τρεις ημέρες.

Πιθανώς δεν ήμουν δίκαιος. Δεν με ενθουσίαζαν οι κρουαζιέρες προτού ακόμη πάω σε

κάποια. Πίστευα ότι μάλλον δεν θα απολαύσω αυτόν τον τρόπο διακοπών. Αλλά και πριν από αυτό δεν μου άρεσε ο τρόπος που λειτουργούν, το πώς αποβιβάζουν κόσμο σε λιμάνια που τους «ανήκουν», έτσι ώστε ακόμα και αν κάποιος αγοράσει κάτι από ένα κατάστημα να παίρνουν ένα μερτικό. Δεν μου άρεσε επίσης ο τρόπος που σου σερβίρουν όλα τα γεύματα στα εστιατόριά τους, όχι μόνο επειδή δεν ήξερα πώς μπορεί ένα φαγητό να είναι νόστιμο όταν παρασκευάζονται 6.000 πρωινά, μεσημεριανά και δείπνα, αλλά και επειδή αυτό σημαίνει ότι δεν θα τρως στα τοπικά εστιατόρια, για να γεύεσαι την κουζίνα τους και να τους αφήνεις λίγα χρήματα.

Το ίδιο ισχύει και για τα all-inclusive resort. Ένα πλήθος ξένων, όλοι μαζεμένοι στο ίδιο μέρος, διασκεδάζουν χωρίς πραγματικά να ταξιδεύουν, χωρίς να ζουν τίποτε άλλο εκτός από φθινό ή ακριβό είναι το resort—θα μπορούσες να έχεις και σε ένα αντίστοιχο spa στην πόλη σου. Και, αν μη τι άλλο, στο spa-resort της πόλης σου, το προσωπικό θα έπαιρνε καλύτερους μισθούς.

Ενα τέτοιο all-inclusive στην Τζαμαϊκά, όπου πέρασα μερικές ημέρες χρόνια πριν για ένα άλλο συνέδριο, είχε για κάποιον άγνωστο λόγο «βραδιά άγριας δύσης», μια κεντρική οδό με καταστήματα που έμοιαζαν με σαλούν ή με μαγαζιά άγριας δύσης, και στα οποία μπορούσες να αγοράσεις τα τυπικά σουβενίρ της Τζαμαϊκά,

**ΕΝΑ ΠΛΗΘΟΣ
ΞΕΝΩΝ, ΟΛΟΙ
ΜΑΖΕΜΕΝΟΙ
ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΜΕΡΟΣ,
ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΝ
ΧΩΡΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ
ΝΑ ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΝ,
ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΖΟΥΝ
ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ
ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ
ΑΝΑΨΥΧΗ, ΤΟΥ
ΕΙΔΟΥΣ ΠΟΥ ΘΑ
ΜΠΟΡΟΥΣΕΣ ΝΑ
ΕΧΕΙΣ ΚΑΙ ΣΕ ΕΝΑ
ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ ΣΠΑ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΣΟΥ.**

όπως καπελάκια του μπέιζμπολ που στο πίσω μέρος τους είχαν ραμμένα κοτσιδάκια. Αυτό όχι μόνο μου φάνηκε παράξενο, αλλά με άφησε εκπληκτο το πόση προσπάθεια και ενέργεια είχαν αφιερώσει για να διασφαλίσουν ότι όχι μόνο θα αγόραζες το ποτό και το φαγητό σου εντός του resort, αλλά και ότι οποιαδήποτε αγορά μπορεί να ήθελες να κάνεις για να φέρεις στα παιδιά σου επιστρέφοντας σπίτι έπρεπε επίσης να γίνει «εντός των τειχών». Ούτε ένα δολάριο δεν μπορούσε να «ξεφύγει».

Κατανόω απολύτως τους λόγους για τους οποίους κάποιος θέλει να κάνει διακοπές ξάπλας και σαγιονάρας, να παραγγέλνει ποτά οπουδήποτε κι αν βρίσκεται, να μη σκέφτεται το παραμικρό για το τι συμβαίνει πίσω στην πατρίδα του ή οπουδήποτε αλλού, για μερικές μέρες. Αλλά, όπως λειτουργεί σήμερα το πράγμα, οι κρουαζιέρες και τα all-inclusive resort είναι φτιαγμένα για τους επενδυτές, όχι για τους ταξιδιώτες. Μια περιλήψη αυτού που περιγράφω είδα κάποτε σε μια ιστοσελίδα για επαγγελματίες του τουρισμού, όπου μία από τις μεγαλύτερες αλυσίδες all-inclusive, απευθυνόμενη σε δυνητικούς επενδυτές, έγραφε ότι «οι ιδιοκτήτες μπορούν να αγοράζουν χονδρική, να μειώνουν τα λειτουργικά κόστη συνεργαζόμενοι με προμηθευτές σε πολλαπλές ιδιοκτησίες και να διαπραγματεύονται συμφωνίες σε τιμές ευκαιρίας με ντόπιους χειροτέχνες και διασκεδαστές που μπορούν να πωλούν τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους στους φιλοξενούμενους».

Συμφωνίες σε τιμές ευκαιρίας με ντόπιους χειροτέχνες και διασκεδαστές.

Παρ' όλα αυτά, όταν πήγα την κρουαζιέρα μου, κατάλαβα πλήρως γιατί τριάντα εκατομμύρια άνθρωποι επέλεξαν να πάνε κρουαζιέρα το 2019. Γιατί πέρασαν τέλεια. Πιάσε κουβέντα με οποιονδήποτε σε μια κρουαζιέρα και θα ακούσεις πως μπορεί να είναι η πέμπτη του φορά σε αυτό το πλοίο, η δέκατη φορά με τη συγκεκριμένη εταιρεία και η 22η φορά που κάνει κρουαζιέρα στη Μεσόγειο, στην Καραϊβική ή όπου αλλού τυχαίνει να βρίσκεστε.

Αυτό που αναρωτιέμαι τώρα όμως είναι κατά πόσον, πριν κλείσουν την επόμενη κρουαζιέρα τους, μετά την πανδημία, οι ενδιαφερόμενοι θα θυμηθούν το «Diamond Princess», το κρουαζιερόπλοιο το οποίο είμαι σίγουρος ότι χρειάζεται μετονομασία. Στις αρχές της πανδημίας είχε περισσότερα κρούσματα –712– από όσα μετρούσαν χώρες ολόκληρες. Αναρωτιέμαι αν θα θυμούνται τι μας έμαθε για τους ιούς, τις επιφάνειες που αγγίζουμε και την αξία τού να κρατάμε αποστάσεις, εφόσον βέβαια έχουμε

Προορισμοί όπως η Βενετία έχουν δει στην πράξη τις συνέπειες του μαζικού τουρισμού, με τον οποίο ταυτίζεται η κρουαζιέρα.

πάθει όλοι κάποια κοινωνική κλειστοφοβία και θέλουμε να είμαστε κοντά με ανθρώπους της επιλογής μας, αλλά όχι σαρδελοποιημένοι με ανθρώπους που δεν ξέρουμε. Αναρωτιέμαι κατά πόσον το μάρκετινγκ που βασίζεται στο πόσο μεγάλο είναι ένα πλοίο –το μεγαλύτερο στον κόσμο!– θα αρχίσει να μην πετυχαίνει τον στόχο του. Ενώ όπτι δεν τους ένοιαζε που μια εταιρεία έφαγε πρόστιμο είκοσι εκατομμυρίων δολαρίων επειδή πετούσε τόνους σκουπιδιών στη θάλασσα, και δεν ήταν η πρώτη φορά. Άρα μπορεί να κάνω λάθος, αλλά ίσως η τιμή να είναι το απόλυτο κριτήριο επιλογής αυτού του τρόπου διακοπών. Θα ήθελα να πιστεύω, ωστόσο, όπτι πλέον είμαστε σε ένα σημείο καμπής και όπτι ίσως θα κάνουμε μια παύση για να σκεφτούμε τι συμβαίνει. Ίσως οι περισσότεροι πάθουμε σοκ όταν συνειδητοποιήσουμε ποιος είναι ο πραγματικός «λογαριασμός» αυτών των τύπων ταξιδιού.

Δεν νομίζω όπτι οι άνθρωποι θα κλείνουν ανέμελοι κρουαζιέρες για τους 80χρονους γονείς τους μετά από αυτή την πανδημία. Ο βομβαρδισμός πληροφοριών για τους ιούς και τους παθογόνους μικροοργανισμούς μάς έμαθε, με τον πιο σκληρό τρόπο, πώς μπορεί να ελεγχθεί η διάδοσή τους. Μάθαμε όπτι ένας ιός μπορεί να επιβιώσει σε επιφάνειες για αρκετές ώρες ή και μέρες. Είναι το τέλος της αθωότητας. Τα κρουαζιερόπλοια έχουν πολλές επιφάνειες. Ο κορωνοϊός δεν ήταν θέμα τύχης. Ήταν αυτές οι επιφάνειες.

Οι κρουαζιέρες δεν θα σταματήσουν. Σίγουρα οι εταιρείες θα κάνουν μια μεγάλη αντεπίθεση σε επίπεδο μάρκετινγκ για να διασφαλίσουν όπτι ο κόσμος θα νιώσει ξανά ασφαλής στα πλοία τους. Αλλά δεν ξέρω κατά πόσον η αγορά θα επιστρέψει εκεί που βρισκόταν.

Όπως και με τόσο πολλά πράγματα στη ζωή μας, ο κορωνοϊός έβαλε φρένο στην ανάπτυξη αυτών των αγορών, που πριν έμοιαζε το ίδιο ασταμάτητη με αυτά τα πλωτά μεγαθήρια 200.000 τόνων από τη στιγμή που θα βάλουν μπρος τις μηχανές τους. Οι τουρίστες μπορεί

να κάνουν μια παύση για να το ξανασκεφτούν, αλλά το ίδιο και οι κυβερνήσεις, επειδή στην πραγματικότητα δεν κερδίζουν τόσο πολλά από αυτόν τον κλάδο της ταξιδιωτικής βιομηχανίας. Οι μεγαλύτερες εταιρείες συχνά αγοράζουν τα λιμάνια, με το χαμηλότερο δυνατό αντάλλαγμα και, ενίοτε, χωρίς φόρους. Και, όπως είδαμε, ούτε οι επιβάτες τους αφήνουν σοβαρά χρήματα στους προορισμούς. Πάντα έλεγα όπτι τα μεγάλα κρουαζιερόπλοια είναι χρήσιμα για προεκλογικές εκστρατείες σε χώρες όπως η Τζαμάικα, γιατί οι υπουργοί τουρισμού μπορούν να διατυμπανίσουν πόσα εκατομμύρια τουρίστες ήλθαν τον περασμένο χρόνο, πόσο αυξήθηκαν από τον προηγούμενο και πόσο ακόμα θα αυξηθούν τον επόμενο. Εκατομμύρια τουρίστες, όχι εκατομμύρια δολάρια. Αλλά και πάλι ακούγεται καλό. Οι κυβερνήσεις σκέφτονται με όρους τετραετίας. Είναι δύσκολο να τις κάνεις να σκεφτούν πέρα από τις επόμενες εκλογές. Αλλά τώρα που ολόκληρος ο κόσμος βρίσκεται σε περισυλλογή, αφού μεσολαβήσει μια μεγάλη «βουτιά» σε κλάδους όπως οι κρουαζιέρες και τα all-inclusive, ίσως οι κυβερνώντες σε αυτές τις νησιωτικές ή παραθαλάσσιες χώρες, των οποίων οι οικονομίες εξαρτώνται τόσο πολύ από τον τουρισμό, θα σκεφτούν να επενδύσουν σε πιο ανταποδοτικές μορφές του.

Ο κόσμος θα συνεχίσει να πηγαίνει κρουαζιέρες ή να κάνει διακοπές σε all-inclusive μετά την πανδημία. Δεν νομίζω όπτι θα το κάνει με την ίδια ανεμελιά όπως πριν, αλλά, θυμηθείτε, τουρισμός είναι αυτό που ορίζουν οι τουρίστες. Αν αποφασίσεις όπτι δεν θέλεις να μετέχεις σε αυτό πια, όπτι θέλεις να συνδέεσαι περισσότερο με τους ανθρώπους, με τους προορισμούς και με τον κόσμο, τότε ποιος ξέρει; Ίσως η Covid-19 θα καταδικάσει αυτού του τύπου τα «τυποποιημένα» ταξίδια στη λήθη. Δεν αποκλείεται. Στο κάτω κάτω, κάποτε ταξιδεύαμε και με Ζέπελιν, αλλά όχι πια.

Αναρωτιέμαι κατά πόσον, όταν θα έρθει η επόμενη μέρα, δεν θα νιώθω πια σαν τη μύγα μες στο γάλα.

ΣΠΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Στο ξεκίνημά της, η διαδικτυακή αγορά βραχυχρόνιων μισθώσεων καταλυμάτων αποτελούσε προσομοίωση μιας μορφής φιλοξενίας που προϋπήρχε και συνεχίζει να υπάρχει, παρόλο που τα διάφορα application την οδήγησαν σε διαφορετικές κατευθύνσεις.

Το να φιλοξενείσαι από μια οικογένεια όταν ταξιδεύεις παραμένει ένας από τους πιο απλούς και αγνούς τρόπους να βάζεις λεφτά στην τσέπη ανθρώπων που τα χρειάζονται. Είναι επίσης ο καλύτερος τρόπος να γνωρίσεις ένα μέρος σε βάθος. Όταν αρχίσαμε να το κάνουμε στην εταιρεία πολλά χρόνια πριν, δεν μπορούσα να πιστέψω όπτι και άλλες αντίστοιχες εταιρείες δεν το έκαναν. Έμοιαζε προφανές.

Εντούτοις, αν δεν είσαι ήρωας ενός παραμυθιού ή ενός βρόμικου ανέκδοτου, δεν μπορείς απλώς να χτυπήσεις την πόρτα μιας αγροικίας και να ζητήσεις ένα κρεβάτι για τη νύχτα. Πρέπει να εντοπίσεις οικογένειες που έχουν επιλέξει συνειδητά να προσφέρουν αυτή τη φιλοξενία και να γνωρίζεις τι σου εξασφαλίζουν και με τι αντίτιμο. Σε γενικές γραμμές μιλάμε για μια κλίση με πρωνό, όμως όσο περισσότερο άνθρωποι μπαίνουν στην εξίσωση και συνειδητοποιούν πόσο μπορεί να εξελιχθεί αυτή η φιλοξενία, έχουμε οικογένειες που δίνουν σε ταξιδιώτες τη δυνατότητα να κάνουν κάποια αγροτική εργασία, τους μαθαίνουν παραδοσιακές τέχνες, τους ξεναγούν, τους πηγαίνουν για ψάρεμα ή άλλες δραστηριότητες και ό,τι άλλο μπορείς να σκεφτείς.

Για να σας δώσω μια ιδέα για το μοντέλο που εφαρμόζουμε, σε πρώτο στάδιο εξετάζουμε προσεκτικά περιπτώσεις ανθρώπων που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν σοβαρά με τη φιλοξενία, τους εκπαιδεύουμε και διασφαλίζουμε όπτι έχουν επίγνωση της ευθύνης και όπτι μπορούν να προσφέρουν ό,τι χρειάζεται. Στη συνέχεια, τους ρωτάμε τι θα ήθελαν να χρεώνουν και ενσωματώνουμε την τιμή στο συνολικό κόστος του ταξιδιωτικού μας «πακέτου».

Τελικά, όμως, αυτό που καθιστά ιδανική μορφή τουρισμού τη φιλοξενία σε σπίτια είναι η επίδραση που έχω δει να έχει ξανά και ξανά στο συνολικό κόστος του ταξιδιωτικού μας «πακέτου».

Τελικά, όμως, αυτό που καθιστά ιδανική μορφή τουρισμού τη φιλοξενία σε σπίτια είναι η επίδραση που έχω δει να έχει ξανά και ξανά στο Περου, στη Νικαράγουα, στο Νεπάλ, στις κοινότητες και στους νέους ανθρώπους. Η φι-

Γεύμα με ντόπιους σε σπίτι στην Ιαπωνία.

λοξενία παρέχεται κυρίως σε μικρές πόλεις και αγροτικές κοινότητες, στα μέρη δηλαδή όπου τα στοιχεία του ΟΗΕ καταγράφουν σημαντική δημογραφική γήρανση, καθώς οι νέοι άνθρωποι τα εγκαταλείπουν για να αναζητήσουν μια καλύτερη ζωή στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Αλλά κάτι περίπου μαγικό συμβαίνει όταν μια ομάδα σχετικά εύπορων ξένων καταφθάνει σε μια τέτοια μικρή κοινότητα από μακριά, ρωτά για τα μικροπράγματα της καθημερινότητας, τους κάνει κομπλιμέντα για τα σπίτια τους, αντιδρά με επιφωνήματα θαυμασμού σε κάθε ανακάλυψη που επιφυλάσσει το ταξίδι, από κεραμικό μέχρι υφαντό μέχρι λάμα. Οι νέοι αρχίζουν να νιώθουν υπερήφανοι για τον τόπο όπου γεννήθηκαν.

Αυτό σηματοδοτεί μια συγκλονιστική αλλαγή, και το νιώθεις όταν βρίσκεσαι εκεί. Το έχω δει τόσες φορές – μια μικρή κοινότητα εκτός τουριστικού χάρτη, όπου τα παιδιά ονειρεύονται απλώς να φύγουν για τη μεγάλη πόλη και αντ' αυτού παραμένουν, επανεκτιμούν την κληρονομιά τους και προσπαθούν να διατηρήσουν την κουλτούρα τους.

Είναι κάτι αντίστοιχο με αυτό που περιέγραφε η Τζέιν Γκούνταλ, αναφερόμενη στο ζωικό βασίλειο. Πολλές κοινότητες συνήθιζαν να σκοτώνουν τα άγρια ζώα επειδή τα θεωρούσαν απειλή για τα αγροκτήματά τους, αλλά, όταν συνειδητοποιήσαν όπτι υπάρχουν άνθρωποι ανά τον κόσμο που δίνουν ύψιστη αξία στη ζωή αυτών των πλασμάτων, συμβαίνει κάτι σαν επιφοίτηση. Οι ντόπιοι αρχίζουν να καμαρώνουν για τους ιαγουάρους και τα καπιμπάρα, νιώθουν περήφανοι που ζουν στη χώρα τους, και αυτή η περηφάνια μεταλαμπαδεύεται στην επόμενη γενιά. Το έχω δει στην Μπελίζ, όπου κοινότητες άλλαξαν τρόπο ζωής, προκειμένου να διατηρήσουν την άγρια ζωή.

Έχουμε ακούσει, κυρίως στην Υποσαχάρια Αφρική, για περιπτώσεις λαθροκυνηγών που πέρασαν στο αντίθετο στρατόπεδο και έγιναν φύλακες άγριων ζώων, επηρεασμένοι από φιλοζωικές πρωτοβουλίες που έχουν ως κινητήρια δύναμη τον τουρισμό, καθώς οι νέες πηγές εισοδήματος ανοίγουν νέες προοπτικές.

Ακόμα πιο ακραία είναι η αλλαγή που συ-

ντελείται σε επίπεδο γενεών. Οι αποικιοκράτες κάποτε αλώνιζαν σε αυτές τις χώρες μετατρέποντας το κυνήγι άγριων ζώων σε επικερδή δραστηριότητα, με τη βοήθεια μισθοφόρων που έκαναν ό,τι περνούσε από το χέρι τους για να πείσουν τους ντόπιους όπτι ο παραδοσιακός τρόπος ζωής τους ήταν κατώτερος σε σχέση με εκείνον των ανθρώπων στο Παρίσι, στο Λονδίνο ή στη Μαδρίτη. Ξέρω όπτι οι τουρίστες αντιμετωπίζονται σε μερικές περιπτώσεις ως σύγχρονοι αποικιοκράτες, αλλά, όταν βλέπω το θετικό αποτύπωμα που αφήνουν, μέσα από δραστηριότητες όπως η διαμονή σε σπίτια ντόπιων ή ο αειφόρος τουρισμός, όταν βλέπω πώς βοηθούν τους ντόπιους να ανακτήσουν την υπερηφάνειά τους, να επανεκτιμήσουν τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα και να αναγνωρίσουν όπτι τα άγρια ζώα έχουν μεγαλύτερη αξία ως μέρος μιας εμπειρίας παρά ως τρόπος ζωής, δεν μπορώ παρά να ελπίζω όπτι θα αξιοποιήσουμε το διάστημα αυτό για να σκεφτούμε πόσο καλό μπορούμε να κάνουμε ως ταξιδιώτες. Και όπτι η επόμενη μέρα θα βρει τον κόσμο μας λίγο καλύτερο.

Η Ουγκάντα μπορεί να αποτελέσει έκπληξη για τους ταξιδιώτες που θα την επιλέξουν.

Η ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΥ Η ΓΗ ΕΠΑΨΕ ΝΑ ΓΥΡΙΖΕΙ

Όταν αποφάσισα να γράψω κάτι, ένιωθα τεράστια πίεση από την ταχύτητα των εξελίξεων. Αυτό που συνέβαινε δεν είχε προηγούμενο. Δεν υπήρχαν λέξεις να περιγραφεί. Όσο το inbox μου γέμιζε από μηνύματα ανθρώπων που έλεγαν ότι τα ταξίδια άλλαξαν τη ζωή τους, σκέφτηκα ότι ήθελα να καταθέσω κάτι στιγμιαίο και επίκαιρο, για να πιάνω τη φόρτιση ενός κόσμου που «κλείνει». Το ονόμασα instabook, για να υποδηλώσω ότι είναι κάτι που μας αφορά μόνο τώρα, αυτή τη στιγμή. Όσο έβρισκα τον ρυθμό μου, το γραπτό πήρε μια άλλη κατεύθυνση. Ήθελα να γίνει μια ερωτική επιστολή προς τους ταξιδιώτες μας και κάθε ταξιδιώτη που θα ήταν δεκτικός στο μήνυμα ότι πρέπει να κάνουμε στροφή προς το καλό, ότι το ταξίδι είναι το όχημά μας να αλλάξουμε τον κόσμο και να μεταμορφώσουμε ζωές. Ο κλάδος μας έχει την ευκαιρία να γίνει ο καταλύτης μιας

τεράστιας αλλαγής, αλλά ίσως κάπου χάσαμε τον έλεγχο.

Και τώρα είμαστε όλοι στο σημείο μηδέν – ο κόσμος έχει παραλύσει. Αυτή η πανδημία μάς μετέτρεψε στη μεγαλύτερη start-up οικονομία όλων των εποχών, καθώς πέσαμε σε χειμερία νάρκη και περιμένουμε τη στιγμή που θα ταξιδέψουμε ξανά – και πρέπει να ταξιδέψουμε ξανά. Αλλά μπορούμε να το κάνουμε με καλύτερο τρόπο. Μπορούμε να ξανασκεφτούμε όλα αυτά που θεωρούσαμε κανονικά. Γιατί να αγωνιζόμαστε τόσο σκληρά να επιστρέψουμε στην ίδια κανονικότητα, όταν η ευκαιρία να μεταμορφώσουμε το ταξίδι μάς περιμένει στην άκρη του τούνελ; Αυτό που λέω αφορά εσένα, αφορά εμένα, αφορά τους πάντες. Ως ταξιδιώτης έχεις τεράστια δύναμη και ένα ανεκτίμητο προνόμιο. Οι αποφάσεις σου είναι αυτές που κινούν μια τεράστια κυκλική οικονομία, που δημιουργεί τις μοναδικές εμπειρίες που θες να ποστάρεις στο Ίνσταγκραμ. Αυτή είναι μια καταπληκτική συγκυρία και ελπίζω όλοι να καταλάβουμε ότι το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι να γιορτάσουμε την ελευθερία μας και να συνδεθούμε με όλα εκείνα τα μέρη του κόσμου που θέλουμε να εξερευνησουμε.

Όπως είπα στην αρχή, αν κάτι πρέπει να μάθουμε από αυτή την πανδημία, είναι ότι όλοι μοιραζόμαστε τον ίδιο πλανήτη και όσο καλύτερα καταλαβαίνουμε ο ένας τον άλλο, τόσο περισσότερο θα εκτιμήσουμε το ποιο είμαστε και από πού ερχόμαστε. Γι' αυτό η απόφασή σου να ταξιδέψεις είναι σημαντική. Δεν πρέπει να αφήσουμε τον φόβο να εξαπλωθεί πιο γρήγορα από τον κορωνοϊό. Κάθε μεγάλη πρόκληση συνοδεύεται από μια μεγάλη ευκαιρία, γι' αυτούς που επιλέγουν να την αδράξουν.

Υπάρχει ένας τύπος ταξιδιώτη – είμαι σίγουρος ότι τον έχετε συναντήσει στο Ίνσταγκραμ – που χρησιμοποιεί το ταξίδι για να ξεκινήσει μια νέα ζωή. Μια δικηγόρος μεγάλων εταιρειών παραίτηται, γυρνά τον κόσμο για έναν χρόνο και μετά αποφασίζει να δουλέψει για τους Πατρούς Χωρίς Σύνορα – ή κάτι τέτοιο. Το ταξίδι πάντα ήταν ένας καλός τρόπος να πάρουμε μια απόσταση από τα πράγματα και να αποκτήσουμε μια νέα προοπτική. Και τώρα που δεν μπορούμε να ταξιδέψουμε, παρουσιάζεται η ευκαιρία να επανεκτιμήσουμε όλα όσα κάναμε από κεκτημένη ταχύτητα. Το ταξίδι πάντα έκανε καλό στον κόσμο, είτε εμείς οι ταξιδιώτες το συνειδητοποιούσαμε είτε όχι. Αλλά μπορούμε και καλύτερα.